

02/48-78

20/11/39

Cardes

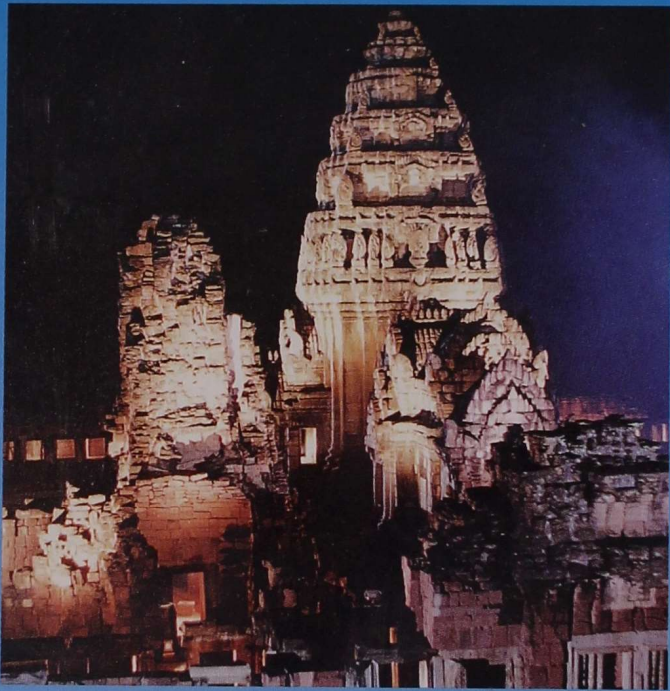

ศิลปกรรมศิลป์สาขาวรรณศิลป์

FINE ARTS DEPARTMENT NEWSLETTER

ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๓๗ ISSN 0857-572X

อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

เมืองพิมาย ในอดีตเป็นดินแดนที่อยู่ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่มีอายุอย่างน้อย ๓๐๐๐ ปีมาแล้ว ชุมชนกลุ่มนี้มิได้สูญหายไปไหน แต่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมของแต่ละสมัยที่เกิดขึ้นเป็นช่วงๆ ไปได้โดยเปลี่ยนจากสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ช่วงแรกๆ คือสมัยฟูนัน ทวารวดี และเมื่ออาณาจักรเจนละหรือเขมรเจริญขึ้น ก็ขยายอำนาจออกมาทางลุ่มแม่น้ำมูล เมืองพิมายก็ได้รับเอาศิลปวัฒนธรรมตลอดจนการนับถือศาสนาแบบอย่างเขมรปัจจุบันเมืองพิมายมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดนครราชสีมาและเหตุนี้จึงทำให้เมืองพิมายเป็นเมืองโบราณที่สำคัญมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย

โบราณสถานนอกกำแพงพิมายประจะมีแนวถนนโบราณเป็นคันดินสูงกว่าบริเวณโดยรอบกว้างประมาณ ๑๐ เมตร มีซากโบราณสถานก่อด้วยศิลาแลงรูปกากบาททอดตัวสู่ลำน้ำ คือทำนงสระผม แต่เดิมเป็นเนินดินขนาดใหญ่ได้พบเศษกระเบื้องมุงหลังคาเป็นจำนวนมาก และเศษภาชนะดินเผานอกจากนี้ก็มีกุฎิอยู่ห่างจากสระช่องแมวประมาณ ๖๐๐ เมตร ซึ่งเป็นสิ้นสุดเขตแนวถนนโบราณ

โบราณสถานในเขตกำแพงเมืองพิมายประ อันได้แก่ประตูเมือง มีอยู่ด้วยกัน ๔ ทิศ ประตูชัยด้านทิศใต้ นับเป็นประตูเมืองที่สำคัญที่สุดเพราะรับกับถนนโบราณที่ตัดผ่านมาจากเมืองพระนคร ประตูเมืองทุกทิศมีแบบแผนก่อสร้างที่เหมือนกันคือมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีทางผ่านตลอดทางประตู ปัจจุบันกำแพงนี้ยังปรากฏร่องรอยให้เห็น

เพียงบางส่วนทางทิศใต้ ซึ่งเป็นแนวเดียวกับประตูชัยเท่านั้น

ก่อนถึงทางเข้าปราสาทหินพิมายด้านทิศใต้จะเห็นโบราณสถานสร้างด้วยศิลาทรายและศิลาแลงหลังหนึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเดิมเรียกว่าคลังเงินเพราะได้ค้นพบแก้วแหวนเงินทองที่ใช้ในสมัยนั้นและทับหลังที่เป็นภาพบุคคลกำลังหลั่งน้ำอมมาแก่พรหมณ์ ปัจจุบันยังไม่ทราบว่าโบราณสถานแห่งนี้ใช้ทำอะไรแน่ แต่จากลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบศิลปะเขมร คลังเงินหรือธรรมศาลาแห่งนี้ คงสร้างในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ และสร้างในสมัยเดียวกับที่สร้างปรางค์ประธานนั่นเอง

โบราณสถานในเขตกำแพงพิมายประที่สำคัญมากที่สุดนอกเหนือจากที่กล่าวมาก็คือ ปราสาทหินพิมายเป็นศาสนสถานที่สูงขึ้นในพุทธศาสนาลัทธิมหายานตั้งอยู่ในกลางเมืองพิมาย นับเป็นศาสนสถานแบบเขมรที่สำคัญและใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โดยมีกำแพงสี่เหลี่ยมล้อมรอบและมีซุ้มประตูทั้งสี่ทิศ ซึ่งซุ้มประตูทั้งสี่ทิศอยู่ตรงกัน มีสะพานนาครอยู่หน้าประตูซุ้มด้านทิศใต้ ซึ่งเป็นทางเข้าด้านหน้าปราสาทหินพิมาย นอกจากนี้ยังมีพลับพลา ซึ่งอยู่ถัดจากประตูซุ้มด้านใต้และบรรณาลัย อยู่ใกล้บริเวณประตูซุ้มด้านทิศตะวันตกมีซากอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายกพื้นสูงมีประตูทางทิศใต้และทิศเหนือด้านละ ๓ ประตู บรรณาลัย หลังได้ยังคงมีสภาพดีอยู่มาก ผนังอาคารก่อด้วยศิลาแลง สำหรับบรรณาลัยหลังที่อยู่ทางด้านทิศเหนือมีแผนผังเช่นเดียวกับบรรณาลัยหลังใต้ ส่วนระเบียงคด เป็นระเบียงที่มีฐานสูงจากพื้นดินประมาณ ๑ เมตร มีประตูซุ้ม ๔ ทิศ ภายในระเบียงคดมีทางเดินกว้าง ๒.๓๕ ม. ทะลุถึงกันตลอดทั้ง ๔ ด้าน หลังคามุงด้วยแผ่นศิลาทรายสีแดงเหลื่อมกันขึ้นไป จนมีรูปร่างคล้ายกับประทุนเรือ ปัจจุบันยังคงสภาพเดิมให้เห็นทางด้านทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศเหนือ บางส่วนเท่านั้น

กรมศิลปากรเริ่มบูรณะ : ปราสาทหินพิมาย มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๔ และเริ่มจัดตั้งเป็นอุทยานประวัติศาสตร์พิมายเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ ถือเป็นกิจการพิเศษเนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระกรุณาเสด็จทรงเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒

สารกรมศิลปากร

ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๓๗

สารบัญ

ศิลปศ...ศิลปากร	๒
รายงานพิเศษ...๑๒๐ ปีพิพิธภัณฑ์สถานไทย	๖
จากสนาม...แหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงคราม กับความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีในแอ่งสกลนคร	๑๒
ชวนรู้...ตามเสด็จสู่พระบรมราชูปถัมภ์	๑๗
มุมค้นคว้า...	๒๓
หนังสือที่น่าสนใจ...	๒๔

สารกรมศิลปากร

เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมทั่วไปของกรมศิลปากร

ที่ปรึกษา

นายสมคิด โชติกวณิชย์
 นายนิคม มูลิกะคามะ
 นายสาโรช จารักษ์
 นายสวัสดิ์ ปิยะกาญจน์
 นางประกอบ ลากเกษร
 นายวิระ โรจน์พจนรัตน์

นายชัยรัตน์ เลิศรัตนพร
 นางสาวสาลินี ธรรมรุ่งเรือง
 นางสาวรัตนศิริ สิงหะ
 นางสาววันเพ็ญ พรเลิศวิ
 นางสาวกุลทรัพย์ อาลี

นางสาวรัตนภรณ์ มุกนนท์
 นางสาวสิริกัทร สุทธนันท์
 นางสาวพรสุรีย์ จุลประสิทธิ์พงษ์

จัดทำโดย

ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
 สำนักงานเลขานุการกรม
 กรมศิลปากร
 ถนนหน้าพระธาตุ
 กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
 โทร. ๒๒๔๒๐๕๐, ๒๒๒๐๙๓๔
 โทรสาร ๒๒๒๐๙๓๔

บรรณาธิการ อำนวยการ

นางสมลักษณ์ เจริญพจน์

ฝ่ายภาพ

นายสิงห์คม บริสุทธิ์
 นางสาวราวีณี แจ่มนาม
 นายธวัชชัย งามนัญ

ฝ่ายศิลปกรรม

นายชาญณรงค์ คงโกคา
 นางสาวบุณฑริก ยามี่

ออกแบบปก

นายธวัชชัย งามนัญ

บรรณาธิการ

นางสาลินี ชุมวรรณ์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอารีพร อำนวยกิจเจริญ

ฝ่ายจัดการ

นางเพียงใจ นุตะครินทร์
 นางสุรีย์ หยาดผกา
 นางสาวภรณ์ ฤทธิรงค์
 นางพรรณิ ศรีคะนอง

ถ่ายภาพ

ราวีณี แจ่มนาม

กองบรรณาธิการ

นายสมชาย นิเวศวิวัฒน์
 นางสาวกรสวรรค์ มณีवास

พิมพ์ที่

บริษัท ประชาชน จำกัด
 โทร. ๒๓๔๒๐๖๒, ๒๓๕๐๓๘๘

วันอนุรักษ์มรดกไทย

การรักษามรดกไทย เป็นการรักษาชาติ

ศิลปากร

สาธิต ชุ่มวรรณ

“เสียงดนตรีสี่แผ่นดิน” ตั้งกองทุนห้องสมุดดนตรีทูลกระหม่อมสิรินธร

กรมศิลปากรร่วมกับชมรมศิษย์พระเจนดุริยางค์ จัดการแสดงชุด “เสียงดนตรีสี่แผ่นดิน” เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๑๑ ปี ศาสตราจารย์พระเจนดุริยางค์ เพื่อหารายได้จัดตั้งกองทุนห้องสมุดดนตรีทูลกระหม่อมสิรินธร

นายสมคิด โชติกวณิชย์ อธิบดีกรมศิลปากร แจ้งว่า “เสียงดนตรีสี่แผ่นดิน” เป็นการบรรเลงวงดุริยางค์ผสมระหว่าง ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ กรมประชาสัมพันธ์ และกรมศิลปากร มีนักร้องระดับศิลปินแห่งชาติและชั้นครู อาทิ สุเทพ วงศ์กำแหง สวลี ผกาพันธุ์ ทนงศักดิ์ ภักดีเทวา จินตนา สุขสถิตย์ เพ็ญศรี พุ่มชูศรี โฉมฉาย อรุณฉาน พร้อมด้วยคณะนาฏศิลป์ของกรมศิลปากรมาร่วมกันร้องและแสดงอย่างคึกคัก

ซึ่งคณะศิษย์ของศาสตราจารย์พระเจนดุริยางค์ เช่น สง่า อารัมภีร์ สมาน นภายน พลตรีวัฒน์ เกิดสว่าง ได้ร่วมกันจัดรูปแบบการแสดงให้เห็นถึงกำเนิดและวิวัฒนาการของวงเครื่องสายฝรั่งหลวง ซึ่งถือกำเนิด มาตั้งแต่แผ่นดินรัชกาลที่ ๖ และพัฒนาการดนตรีสากลและการขับร้องขึ้นมาเป็นลำดับจากรัชกาลที่ ๗ รัชกาลที่ ๘ จนถึงรัชกาลปัจจุบัน “เสียงดนตรีสี่แผ่นดิน” ก็จะเด่นชัดแก่ผู้เข้าชม ซึ่งทุกเพลงที่คัดเลือกมาแล้วแต่เป็นเพลงอมตะที่คนทุกยุคสมัยได้ฟังก็ชื่นชอบถึงความไพเราะทั้งนั้น เช่น เพลงกฤดาภินิหาร เพลงสุรียัน - จันทรา โยสลัมเสียงกระซิบจากเกลียวคลื่น ขอให้พี่ รักเอ๋ยรักข้า ศรีอยุธยา ความฝันอันสูงสุด เป็นต้น

เสียงดนตรีสี่แผ่นดิน จัดขึ้นที่ โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๕ - ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๗

กลสิกรไทยร่วมเป็นเจ้าภาพจัดสังคีตสายใจไทย ครั้งที่ ๔

นายสมคิด โชติกวณิชย์ อธิบดีกรมศิลปากร เปิดเผยว่าในการจัดรายการสังคีตสายใจไทยครั้งที่ ๔ ณ โรงละครแห่งชาติ ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๘ ธันวาคม ๒๕๓๗ นี้ ได้รับความร่วมมือจากธนาคารกลสิกรไทยร่วมเป็นเจ้าภาพโดยนายบัณฑิต ล่ำซำ รับเป็นประธานอนุกรรมการฝ่ายหาทุน จัดพิมพ์สูจิบัตร และจำหน่ายบัตรเข้าชมเพื่อนำรายได้

ทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ-สยามบรมราชกุมารี โดยเสด็จพระราชกุศลสมทบมูลนิธิสายใจไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

นายสมคิด โชติกวนิชย์ กล่าวว่าการจัดงานสังคีตสายใจไทย ครั้งที่ ๔ นี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการแสดงและทรงบรรเลงระนาดเอกร่วมกับศิลปินวังปลายเนิน ศิลปินจาก ๔ เหล่าทัพ และกรมศิลปากรในเพลงทยอยเขมร ในวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๓๗ เวลา ๑๙.๐๐ น. ผู้บรรเลงในวงพิเศษนี้ จะเป็นศิลปินแห่งชาติแทบทั้งสิ้น นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณต่อการดนตรีไทยอย่างหาที่สุดมิได้

รายการแสดงในสังคีตสายใจไทยครั้งนี้ มีการแสดงที่พิเศษอีกรายการหนึ่ง ซึ่งนำโดย นายเสรี หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติ นอกจากนั้นก็เป็นการบรรเลงวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์หญิงเดี่ยว ซอด้วง เพลงพญาโศก เดี่ยวขลุ่ย เพลงนกขมิ้น การแสดงของศิลปินรับเชิญ นายณัฏฐ์ ตราโมท และวงสมาธิสายใจไทยร่วมกับธนาคารกสิกรไทย จำกัด มหาชน บรรเลงและขับร้องในเพลงเขมร-ไทยโยค นับว่าการแสดงของวงนี้พิเศษที่สมาธิสายใจไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ทูลพลภาพจากการสู้รบ ณ ชายแดน

การจัดงานในครั้งนี้ได้รับการต้อนรับจากประชาชนเป็นจำนวนมาก และมีผู้ร่วมบริจาค

หลายราย โดยจะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ต่อไป

คณะกรรมการควบคุมการอนุรักษ์โบราณสถานให้หรือซ่อมแซมประติมากรรมวัดมหารณพาราม และไม่เห็นด้วยกับการต่อเติมยอดเจดีย์หลวง

คณะกรรมการควบคุมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และการใช้ที่ดินเขตโบราณสถานให้หรือซ่อมแซมประติมากรรมวัดมหารณพาราม แขวงเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร ที่ทำขึ้นใหม่ไม่เหมือนแบบเดิมและไม่เห็นด้วยกับการต่อเติมยอดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ และการเจาะกำแพงแก้วของวัดป่าโมกวรวิหาร จังหวัดอ่างทอง

นายสมคิด โชติกวนิชย์ อธิบดีกรมศิลปากรเปิดเผยว่าในการประชุมคณะกรรมการควบคุมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และการใช้ที่ดินในเขตโบราณสถาน เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๓๗ ที่ผ่านมา ซึ่งตนเองเป็นประธานนั้น ที่ประชุมได้พิจารณาถึงการดำเนินการสร้างซ่อมแซมทางเข้าวัดมหารณพาราม แขวงเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร ซึ่งสร้างขึ้นทดแทนซ่อมแซมเดิมที่ถูกรถชน แต่การก่อสร้างซึ่งทางวัดดำเนินการไปแล้วด้วยค่าใช้จ่ายเจ็ดแสนบาทนั้น ไม่ได้สร้างตามแบบเดิมที่ก่อสร้างขึ้น เมื่อปลายรัชกาลที่ ๓ และต้นรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ขณะนี้กรมศิลปากรให้ระงับการดำเนินการไว้ชั่วคราวแล้ว คณะกรรมการชุดนี้ได้พิจารณาเห็นว่าวัดมหารณพารามเป็นโบราณสถานที่สำคัญ และได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแล้ว ซึ่งตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ ห้ามต่อเติมแก้ไขเปลี่ยนแปลงโบราณสถาน รวมทั้งการบูรณะซ่อมแซมก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากกรมศิลปากรก่อน ตลอดจนถึงต้องอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่

กรมศิลปากรด้วย คณะกรรมการจึงไม่เห็นด้วยกับ
วัดมหารณพารามและมีมติขอให้ทางวัดรื้อประตูที่
กำลังดำเนินการสร้างอยู่ และให้สร้างใหม่ตามรูป
แบบเดิมสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีหลักฐานจาก ๓
ซุ้มประตูที่เหลือ

นายสมคิด โชติกวณิชย์ กล่าวเพิ่มเติมว่า
ในการประชุมครั้งนี้ที่ประชุมได้พิจารณาประเด็น
สำคัญๆ อีก ๒ เรื่อง คือการต่อเติมพระเจดีย์หลวง
จังหวัดเชียงใหม่ ให้เต็มองค์เพื่อฉลอง ๗๐๐ ปี
เมืองเชียงใหม่ ตามคำขอของสภาจังหวัดเชียงใหม่
และการขออนุญาตเจาะกำแพงแก้ว วัดป่าโมกวร-
วิหาร จังหวัดอ่างทอง เพื่อทำประตูทางเข้าเพิ่มอีก
๑ ทาง นายสมคิดกล่าวว่าในกรณีแรกนั้นที่ประชุม
ไม่เห็นด้วยกับการต่อเติมยอดเจดีย์หลวง จังหวัด
เชียงใหม่ เนื่องจากขัดต่อหลักการบูรณะโบราณ-
สถานที่ว่าจะต้องรักษาสภาพเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด
และมีหลักฐานยืนยันการบูรณะอย่างชัดเจน มิเช่น
นั้นจะเป็นการทำลายหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่
สำคัญไป

ส่วนเรื่องการเจาะกำแพงแก้วที่วัดป่าโมกวร-
วิหาร จังหวัดอ่างทองนั้น นายสมคิดกล่าวว่า
คณะกรรมการเห็นว่าวัดป่าโมกเป็นโบราณสถานที่
ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแล้ว และเป็นโบราณ-
สถานที่มีความสวยงาม มีองค์ประกอบของศาสน-
สถานในยุคกรุงศรีอยุธยาที่สมบูรณ์มากที่สุดที่ยัง
คงเหลืออยู่ในจังหวัดอ่างทอง การเจาะกำแพงแก้ว
นั้นจะเป็นการทำลายองค์ประกอบที่สำคัญของ
โบราณสถานที่เป็นตัวอย่างสำคัญและสมบูรณ์ใน
การศึกษาความเจริญของอดีตและเห็นว่าไม่มีความ
จำเป็นที่จะเปิดทางเข้าอีกทาง เพราะมีทางเข้าที่
เหมาะสมและสวยงามดีอยู่แล้ว

“ที่ประชุมยังได้อภิปรายกันถึงแนวทางใน
การที่จะป้องกันและดูแลรักษาโบราณสถานในวัดว่า
กรมศิลปากรจะต้องปรับปรุงแบบใหม่ให้มีการประ-
สานงานกับมหาเถรสมาคม และกรมการศาสนา

อย่างใกล้ชิดมากขึ้น จัดให้มีการถวายความรู้พระ-
สังฆาธิการ อบรมมคทายก และให้ความรู้แก่
ประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงวัดที่มีโบราณสถาน ให้มี
ความถี่และปริมาณที่เพิ่มขึ้น เพื่อขยายแนวร่วมใน
การดูแลรักษาให้มากขึ้นต่อไป” นายสมคิด
โชติกวณิชย์ กล่าวในตอนท้าย

วิทยาลัยช่างศิลปกรุงเทพฯ นำศิลปะเข้าสู่ สถานศึกษา

โครงการนำศิลปะเข้าสู่สถานศึกษา ซึ่งมี
อธิบดีกรมศิลปากรเป็นประธานคณะกรรมการได้
เล็งเห็นความสำคัญของการปลูกฝังเยาวชนของ
ชาติให้รู้จักคุณค่าและเห็นความสำคัญของศิลปะ
จึงได้มีการจัดนิทรรศการศิลปสัญจรนำร่องขึ้นโดย
คณะกรรมการฝ่ายจัดนิทรรศการศิลปะ

นายธงชัย รักปทุม ผู้อำนวยการวิทยาลัย
ช่างศิลปกรุงเทพฯ เปิดเผยว่า การนำศิลปะเข้าสู่
สถานศึกษาโดยการจัดนิทรรศการศิลปะนำร่องขึ้น
เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจทางศิลปะสู่สถาน
ศึกษา ทำให้เยาวชนเกิดความห่วงแหนและตระหนัก
ในคุณค่าของศิลปกรรมที่มีความสำคัญต่อประเทศ
ชาติ ส่วนผลงานที่จะมาแสดงจะมีทั้งศิลปะแบบ
ประเพณี และศิลปะร่วมสมัยและที่สำคัญนั้นการจัด
นิทรรศการจะได้นำผลงานวาดเส้นจำนวน ๖ ภาพ
ของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัยมาจัด
แสดงด้วย ส่วนผลงานอื่นๆ ที่นำมาแสดงจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จาก คณะจิตรกรรม ประติมากรรม
และภาพพิมพ์ จากมหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบัน
ราชภัฏ สวนดุสิต สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
วิทยาเขตเพาะช่าง จำนวน ๖๐ ภาพ นอกจากนี้
ในงานยังมีการอภิปรายเรื่อง “ศิลปะเป็นสิ่งจำเป็น
ต่อชีวิตอย่างไร” พร้อมทั้งฉายวิดีโอเกี่ยวกับ
ศิลปะโดยความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยศิลปากร

นายธงชัย ยังกล่าวต่อไปอีกว่า ในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๗ นี้ จะมีการจัดนิทรรศการศิลปสัญจรนำร่องในครั้งที่ ๕, ๖ และ ๗ โดยจัดขึ้นที่โรงเรียนสตรีวิทยา เมื่อวันที่ ๙ - ๑๑ พ.ย. ๓๗ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๕ - ๑๘ พ.ย. ๓๗ และที่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยเมื่อวันที่ ๒๓ - ๒๔ พ.ย. ๓๗ ตามลำดับ

จับกุมเรือลักลอบงมโบราณวัตถุอายุประมาณ ๔๐๐ ปี

นายเอิบเปรม วัชรกรูร หัวหน้างานโบราณคดีได้นำ แจ้งว่าเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๓๗ งานโบราณคดีได้นำและกองทัพเรือโดยหน่วยปฏิบัติการพิเศษทางเรือได้รับแจ้งว่า มีการลักลอบงมโบราณวัตถุ บริเวณแหล่งเรือจมกลางอ่าวออก ไปจากกระโจมไฟเกาะจวงหน้าช่องแสมสาร อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี ไปทางทิศใต้ประมาณ ๖๐ ไมล์

จึงได้ส่งเรือรบหลวงวิทยาคมออกลาดตระเวนตรวจสอบพบเรือประมงชื่อ วราสมุทร ทะเบียนเรือ ชบ.๒๕๖๔ มีนายสุวัฒน์ ชอบธรรม เป็นผู้ควบคุมเรือพร้อมทั้งนักดำน้ำลูกเรือ ๑๒ คน กำลังลักลอบดำน้ำงมโบราณวัตถุของชาติ และอุปกรณ์ของกลางจึงได้จับกุมเพื่อดำเนินคดีต่อไป

สำหรับของกลางซึ่งเป็นโบราณวัตถุที่ยึดได้มี ๓ ชิ้น ได้ทำการตรวจสอบโดยนักโบราณคดีของหน่วยศิลปากรที่ ๕ พบว่าเป็นโบราณวัตถุที่มีอายุประมาณ ๔๐๐ ปี เป็นเครื่องเคลือบจากเตาศรีสีชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ๒ ชิ้น และอีก ๑ ชิ้นเป็นเครื่องปั้นดินเผาจากเตาแม่น้ำน้อย จังหวัดสิงห์บุรี

นายสมคิด โชติภวณิชย์อธิบดีกรมศิลปากรกล่าวว่าการป้องกันสมบัติของชาติไว้ได้ในครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจาก กองทัพเรือ กองเรือยุทธการ กองเรือภาคที่ ๑ หน่วยสงครามพิเศษทางเรือ เรือรบหลวงวิทยาคม และสถานีตำรวจภูธร อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี จึงขอขอบคุณหน่วยงานต่างๆ เหล่านี้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

๑๒๐ ปี กิจการพิพิธภัณฑสถานไทย

มงคล สํารายสุข

ย้อนหลังไปในอดีตในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงปูพื้นฐานงานพิพิธภัณฑสถานเป็นปฐม เพราะทรงสนพระทัยประวัติศาสตร์และโบราณคดีตั้งแต่ยังทรงผนวช เมื่อเสด็จจุฑงค์ไปตามหัวเมืองต่างๆ ได้ทอดพระเนตรโบราณสถาน โบราณวัตถุหลายสมัย จึงทรงรวบรวมโบราณวัตถุต่างๆ ได้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว ทรงจัดพิพิธภัณฑสถานส่วนพระองค์ขึ้นเป็นครั้งแรก ณ พระที่นั่งราชฤดี ตึกแบบฝรั่งที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นข้างพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยด้านตะวันออกจัดเป็นพิพิธภัณฑสถานส่วนพระองค์และโปรดเกล้าฯ ให้ราชอาคันตุกะคณะทูตชาวต่างประเทศได้เข้าชมโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในโอกาสสำคัญซึ่งจัดได้ว่าเป็นการจัดพิพิธภัณฑสถานขึ้นในราชอาณาจักรไทย

นอกจากพระที่นั่งราชฤดีแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอภิเนาวนิเวศน์ขึ้นด้านหลังพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๙ ซึ่งมีพระที่นั่งประพาสพิพิธภัณฑสถานเป็นพระที่นั่งขนาดใหญ่อยู่ห้องหนึ่ง และทรงใช้เป็นที่จัดแสดงโบราณศิลปวัตถุและของแปลกประหลาดต่างๆ ที่ย้ายมาจากพระที่นั่งราชฤดีโดยเฉพาะ

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จากการที่พระองค์เสด็จ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดหอสมุดวชิรญาณ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สำหรับพระนคร เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๖๙ ทรงฉายพระบรมฉายาลักษณ์ร่วมกับกรรมการราชบัณฑิตยสถาน หน้าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์

ประพาสประเทศต่างๆ ทั้งในเอเชียและยุโรปนั้น ทำให้พระองค์ทรงมีโอกาสเสด็จไปทอดพระเนตรพิพิธภัณฑสถานในประเทศนั้นๆ ก็ทรงนำแบบอย่างการจัดพิพิธภัณฑสถานมาจัดทำในประเทศไทยด้วยเช่นกัน อาทิ ทรงนำรูปแบบอาคารหอประชุมของทหารที่เมืองปัตตาเวียมาสร้าง “หอคองคองเตีย” สำหรับเป็นที่ประชุมทหารมหาดเล็กเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ ทรงโปรดฯ ให้ย้ายศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ จากพระที่นั่งประพาสพิพิธภัณฑสถานมาจัดแสดงในมิวเซียม (Museum) ณ หอคองคองเตีย และมีพิธีเปิดหอมิวเซียม หรือพิพิธภัณฑสถานหอคองคองเตีย ในวันเสาร์ เดือนสิบ ขึ้นเก้าค่ำ ปีมะจอก ซึ่งตรงกับวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๔๑๗ กรมศิลปากรจึงถือ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (ร.๕) เสด็จพร้อมกับพระบรมราชชนนี สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ร.๕) เสด็จเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

เอาวันที่ทรงประกอบพิธีเปิดมิวเซียม เป็นวันกำเนิดของพิพิธภัณฑสถานแห่งแรกของราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑสถานประเภททั่วไป

พ.ศ.๒๔๑๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำโบราณศิลปวัตถุออกจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานตามหลักวิชาสากล มีการแบ่งโบราณวัตถุเป็น ๓ ประเภท และจัดแบ่งเป็นห้องๆ ไป ได้แก่ โบราณศิลปวัตถุของไทย ๑ ห้อง เครื่องราชูปโภคและเครื่องดนตรี ๑ ห้อง และศิลปวัตถุจากต่างประเทศอีก ๑ ห้อง พิพิธภัณฑสถานนี้ ซึ่งเปิดให้สาธารณชนได้เข้าชมเป็นครั้งแรก เป็นที่สนใจของประชาชนมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงเป็นพิเศษเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของทุกปี

พ.ศ.๒๔๓๐ พระบรมราชเจ้า กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ซึ่งทรงเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคลพระองค์สุดท้าย ได้เสด็จทิวคตพระราชวังบวรสถานมงคลหรือวังหน้าว่างลง และด้วยเหตุที่มีประกาศยกเลิกตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลโดยตั้งตำแหน่ง “สยามมกุฎราชกุมาร” แทน ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้าย หอมิวเซียม ไปตั้ง

อยู่ในพระราชวังบวรสถานมงคลโดยใช้พระที่นั่งส่วนหน้า ๓ หลัง เป็นที่จัดแสดงโบราณศิลปวัตถุ คือ พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ และพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย

หอมิวเซียม หรือพิพิธภัณฑสถาน ได้ถูกยกฐานะเป็นกรมพิพิธภัณฑสถาน เมื่อ พ.ศ.๒๔๓๑ ในสังกัดกระทรวงวัง ต่อมาวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๔๓๒ นี้ กรมพิพิธภัณฑสถานก็อยู่ในสังกัดนี้ ตำแหน่งอธิบดี เปลี่ยนเป็นผู้บัญชาการ พ.ศ.๒๔๓๔ นี้ กรมพิพิธภัณฑสถานได้ย้ายสังกัดอีกครั้ง โดยขึ้นกับกองบัญชา กรมกลาง กระทรวงธรรมการ พิพิธภัณฑสถานจะเปิดให้ประชาชนได้เข้าชมสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง และจะมีผู้เข้าชมมากในโอกาสงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา และพระราชพิธีฉัตรมงคล

การจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในอดีต

สมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการประกาศตั้ง “กรรมการหอสมุดสำหรับพระนคร” เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๔๖๖ ให้รับผิดชอบงานสำรวจและตรวจรักษาโบราณวัตถุสถาน เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่องานด้านโบราณคดี การประกาศตั้งกรรมการหอสมุดสำหรับพระนครนี้ นับเป็นประกาศฉบับแรกที่กล่าวถึงการสงวนรักษาโบราณวัตถุสถานในพระราชอาณาจักร

พ.ศ. ๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำริให้รวมงานที่เกี่ยวกับ

เจ้าหน้าที่ฝ่ายในที่เสด็จเปิดตำหนักแดงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสำหรับพระนคร พ.ศ. ๒๔๗๒

ในภาพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร พระเจ้าบรมวงศ์เธอ ชั้น ๔ (ร.๔) พระองค์เจ้าอรุณวดี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ ชั้น ๔ (ร.๔) พระองค์เจ้าวชิราวุธ

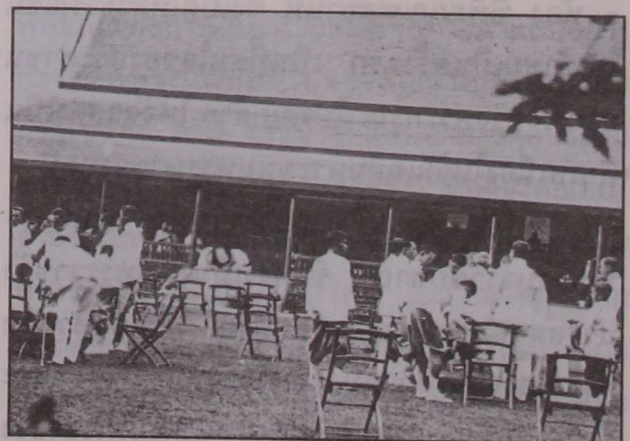
วรรณกรรมและโบราณคดีเข้าไปในสถาบันเดียวกัน และพระราชทานหมู่พระที่นั่งในพระราชวังวรสถานมงคลทั้งหมดจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถาน และมีพระราชบัญญัติโอนพิพิธภัณฑสถานให้มาขึ้นอยู่ในความดูแลของหอพระสมุดสำหรับพระนคร แต่ต่อมาวันที่ ๕ มีนาคม ๒๔๖๙ ได้มีประกาศพระราชบัญญัติจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครและตั้งราชบัณฑิตยสภาให้ดูแลงานด้านโบราณคดี วรรณคดี ศิลปากร และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสำหรับพระนคร โดยมีสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศรทรงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

การเปลี่ยนแปลงของการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานได้เริ่มตั้งแต่ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ เมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร และศาสตราจารย์ ยอร์ชเซเดส์ ได้ปรับปรุงการจัดแสดง ทำให้พิพิธภัณฑสถานเปลี่ยนจากพิพิธภัณฑสถานประเภททั่วไปเป็นพิพิธภัณฑสถานที่รวบรวมสงวนรักษาโบราณศิลปวัตถุ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด “พิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร” ในวันประกอบพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา คือวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๖๙ ด้วยพระองค์เอง พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระราชินี ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วใน พ.ศ. ๒๔๗๖ รัฐบาลได้ประกาศจัดตั้งกรมศิลปากรขึ้น สังกัดกระทรวงธรรมการ มีกองพิพิธภัณฑสถานและโบราณคดีด้วยกองหนึ่งที่สังกัดกรมศิลปากร ต่อมากองนี้ได้เปลี่ยนชื่อใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในสมัยนั้น เป็นกองพิพิธภัณฑสถานและโบราณวัตถุ จากนั้นได้เปลี่ยนอีกครั้งเป็น “กองโบราณคดี” โดยมีหน้าที่ดำเนินงานพิพิธภัณฑสถาน และดูแลโบราณสถานทั่วพระราชอาณาจักร

พ.ศ. ๒๔๓๗ ได้มีการเปลี่ยนชื่อพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสำหรับพระนคร

พ.ศ. ๒๔๗๘ ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งได้มีการปรับปรุงอีกเป็น “พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔” ให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทุกแห่งอยู่ในความ

การเปิดการจัดแสดงที่ตำหนักแดง ในพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร ในสมัยรัชกาลที่ ๗ พ.ศ. ๒๔๗๒

พระที่นั่งพุทธไสยาสน์

ควบคุมดูแลของกองโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ต่อมา มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช ๒๕๑๘ ให้จัดตั้งกองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขึ้นใหม่ โดยแยกออกจากกองโบราณคดีให้มีหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะงานพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

การดำเนินงานและการพัฒนาของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในปัจจุบัน

นับตั้งแต่การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ พิพิธภัณฑสถานได้พัฒนาจากพิพิธภัณฑสถานประเภททั่วไป มาเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ประเภทศิลปะ โบราณคดี และชาติพันธุ์วิทยา ซึ่งทำหน้าที่รวบรวม สงวนรักษา ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่สามารถนำไปเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณคดี และชาติวงศ์วรรณา ได้ นอกเหนือจากนั้น ยังเป็นตัวแทนของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติได้อย่างเด่นชัดอีกด้วย

พัฒนาการที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้ดำเนินมาตลอดกระทั่งถึงปัจจุบันนี้คือปี ๒๕๓๗ รวมเวลาถึง ๑๒๐ ปี นอกจากได้พัฒนาหน้าที่ในการสงวนรักษา สะสม มรดกวัฒนธรรมดังกล่าวแล้วยังได้พัฒนาระบบการดำเนินงานกิจการของพิพิธภัณฑสถานให้เป็นระบบสากลมากขึ้น ลักษณะการเก็บสะสมศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ดำเนินไปอย่างมีระบบ มีการจัดทำทะเบียนศิลปโบราณวัตถุ เพื่อให้ทราบหลักฐานที่มาของวัตถุนั้น อันจะเป็นประโยชน์ในการอ้างอิงเพื่อการศึกษาต่อไป ระบบการจัดทำทะเบียนในปัจจุบันได้พัฒนาไปจนถึงการจัดเก็บข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ ในการเก็บสะสมรวบรวมมรดกวัฒนธรรมเหล่านี้ ยังได้มีการคำนึงถึงวิธีการสงวนรักษา ซ่อมแซม โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้วัตถุที่ชำรุดได้รับการดูแลซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่คงทนขึ้น และเพื่อให้วัตถุในความดูแลทั้งหมดอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมปลอดภัยจากอันตรายด้านต่างๆ เมื่อเป็นดังนี้ การอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในภาวะปัจจุบัน จึงจัดว่า มีมาตรฐานการดำเนินงานที่ก้าวไกล ทัดเทียมนานาประเทศได้ทีเดียว

หมู่พระวิมาน

พระที่นั่งปาฏิหาริย์ทัศไนย

อนึ่ง งานของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่กล่าวมาแล้ว เปรียบเสมือนเป็นเพียงงานหลังฉากเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์สถานทั้งหมดเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑ์ได้เพิ่มหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัตถุและโบราณวัตถุซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมเหล่านี้ให้กับผู้เข้าชมอีกด้านหนึ่งด้วย เพื่อให้ผู้เข้าชมได้รับประโยชน์จากการเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานมากขึ้น นอกเหนือไปจากความเพลิดเพลิน ตื่นตาตื่นใจในคุณค่าของวัตถุนั้นๆ โดยตรงแล้ว การเผยแพร่ความรู้โดยเทคนิควิธีการที่พิพิธภัณฑ์สถานได้พัฒนามาจนถึงปัจจุบัน นั่นคือการเผยแพร่ความรู้ด้วยวิธีการจัดแสดงที่มีระบบทางด้านการนำเสนอที่ยึดถือทั้งระบบทางด้านวิชาการและด้านสุนทรียภาพ ต่างไปจากการจัดเก็บรวบรวมเป็นสำคัญ ลักษณะการจัดแสดงในปัจจุบันนั้น นอกเหนือจากจะมีการจัดวางวัตถุอย่างมีสุนทรียภาพแล้ว ยังได้เสริมการให้ความรู้แก่ผู้เข้าชมด้วยข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับวัตถุนั้นๆ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การจัดทำคำบรรยาย การใช้อุปกรณ์อื่นๆ มาประกอบ เช่น ภาพถ่าย แผนผัง หุ่นพร้อมฉากจำลอง ภาพจากเรื่องจริง เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นในโลกปัจจุบันพัฒนาการทางเทคโนโลยีได้ก้าวหน้าไปไกล การ

ใช้สื่อทัศนูปกรณ์ต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนในการจัดแสดงงานของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จึงได้ก้าวหน้าตามไปด้วยไม่ว่าจะเป็นการใช้แถบวิดิทัศน์ แถบเสียง หรือการจัดทำระบบแสงและเสียงก็ตาม ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในปัจจุบันด้วย ทำให้รูปแบบของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในขณะนี้หากได้มีการติดตามดูวิวัฒนาการอย่างจริงจัง จะเห็นพัฒนาการได้อย่างเด่นชัด

อย่างไรก็ดี พัฒนาการของกิจการพิพิธภัณฑ์สถานนั้นแม้จะได้มีการปรับปรุงพัฒนามาหลายขั้นตอน กว่าจะได้มีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานสากลเช่นปัจจุบัน พัฒนาการเหล่านี้จะไม่บรรลุผลที่จะสนองประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างสมบูรณ์ หากขาดการสนใจจากชุมชนในสังคม พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจึงได้เพิ่มบทบาทในด้านการเสริมการศึกษาและประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำเอกสารออกเผยแพร่ การจัดกิจกรรมเสริมความรู้ในหลายรูปแบบ เช่น การอภิปราย บรรยาย การจัดฉายภาพยนตร์ มีการจัดวิทยากรไปบรรยายนอกสถานที่และในสถานที่ มีการประสานงานตั้งคณะอาสาสมัครจากชุมชนเข้ามาร่วมมีบทบาทในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์สถานด้วย ทำให้กิจการของพิพิธภัณฑ์สถานได้ทำหน้าที่เสริมสร้างสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น

อย่างจริงจัง สถานศึกษาส่วนใหญ่เข้ามาใช้บริการของพิพิธภัณฑ์สถานประกอบในการเรียนการสอนอย่างมากมาย

ในขณะที่บทบาทของพิพิธภัณฑ์สถานในด้านการบริการสังคม ได้พัฒนาที่ละเล็กละน้อยจนในปัจจุบันได้อยู่ในระดับมาตรฐานที่ทัดเทียมสากลแล้ว บทบาทในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมก็ได้อยู่ในระดับมาตรฐานที่ทัดเทียมสากลแล้ว บทบาทในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมก็ได้พัฒนาไปในเวลาเดียวกัน มรดกวัฒนธรรมของชาติ ทั้งที่ได้มีการขุดค้นพบด้วยวิธีการทางโบราณคดีโดยกองโบราณคดี กรมศิลปากร อยู่ตลอดเวลาและทั้งศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งได้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูในท้องถิ่นต่างๆ อีกมากมาย ทำให้กิจการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทยถึง ๓๘ แห่ง ซึ่งได้ดำเนินการกิจการโดยมีวัตถุประสงค์ และหน้าที่ความรับผิดชอบเช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ต้นแบบของพิพิธภัณฑ์สถานในประเทศ

นอกจากนี้ ยังมีนโยบายที่จะจัดตั้งและพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในภูมิภาคให้ทั่วถึงทุกจังหวัด ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นต้นไปภายใต้โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมือง โดยได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีเป็นเงินงบประมาณราว ๒,๔๓๕ ล้านบาท มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่จะปรับปรุงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเดิม ๑๖ แห่ง และจัดตั้งใหม่ ๕๘ แห่ง รวม ๗๔ แห่ง ในระยะเวลาดำเนินการ ๑๐ ปี (ตั้งแต่ปี ๒๕๓๖-๒๕๔๕) โดยได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาการจัดแสดงให้มีความหลากหลายครอบคลุมสาขาความรู้ต่างๆ อันจะบอกให้ทราบถึงลักษณะความเป็นมาของท้องถิ่นนั้น ตลอดจนให้ความเพลิดเพลินเสริมสร้างความมั่นคงในสังคมและเศรษฐกิจของท้องถิ่นต่างๆ

ในระยะเวลาที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในความรับผิดชอบของกองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ได้เจริญก้าวหน้าขึ้น พิพิธภัณฑ์สถานจำนวนมากของหน่วยงานรัฐบาลอื่นๆ ตลอดจนเอกชนได้จัดตั้งขึ้นในสาขาวิชาต่างๆ อาทิเช่น พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ธรณีวิทยา พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา และสาขาอื่นๆ ทุกวิชาทุกแขนง พิพิธภัณฑ์ต่างๆ นับเป็นแหล่งที่ให้การศึกษานอกระบบได้อย่างกว้างขวางเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาของชาติ

พิพิธภัณฑ์สถานไทยในระดับนานาชาติ นั้น สภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างประเทศ (ICOM-International Council of Museums) ได้เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติได้เข้าเป็นสมาชิกด้วย โดยได้เข้าร่วมกิจกรรม การประชุมระดับนานาชาติ การรับแนวคิดในการปรับปรุงการจัดแสดงด้วยวิธีการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนถึงด้านการทำกิจกรรมทางด้านการศึกษา งานการซ่อมสงวนรักษาสภาพโบราณวัตถุมาใช้ในพิพิธภัณฑ์

จะเห็นได้ว่าจากพุทธศักราช ๒๔๑๗ มาจนถึงวันนี้ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติได้พัฒนาบทบาทในด้านศิลปวัฒนธรรมมาหลายทศวรรษที่เดียว พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติทำหน้าที่สงวนรักษามรดกวัฒนธรรมให้อยู่ในประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมให้กับสังคมได้อย่างสูง ประชาสัมพันธ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติให้กับต่างชาติอย่างได้ผล ยิ่งไปกว่านั้น ผลจากการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินี้ ยังประมาณไว้ในอนาคตด้วยว่า จะมีส่วนปลูกฝังให้คนไทยได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติได้ดีขึ้นและปลูกสำนึกให้เข้าใจว่าทุกคนควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และในที่สุดปัญหาในด้านการสูญหายและเสียหายของมรดกวัฒนธรรมจะหมดสิ้นไปจากชาติไทย

แหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงครามกับความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีในแอ่งสกลนคร

ทศพร ศรีสมาน

การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของแหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงคราม นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้เห็นภาพรวมทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีของชุมชนในแอ่งสกลนคร โดยเฉพาะบริเวณลุ่มแม่น้ำสงคราม ซึ่งยังมีได้มีการศึกษาอย่างจริงจัง ปัญหาหนึ่งที่พบจากการศึกษาเบื้องต้นในครั้งนี้คือการขาดหลักฐานจากการขุดค้นทางโบราณคดีในบริเวณแหล่งเตา รวมทั้งเอกสารทางประวัติศาสตร์บางส่วนที่จะช่วยยืนยันถึงสภาพและลักษณะของชุมชนในบริเวณดังกล่าว ซึ่งถ้าหากได้มีการศึกษากันอย่างเต็มรูปแบบแล้ว ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะใช้ประโยชน์ในการตอบคำถามได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สำหรับในกรณีการศึกษาเบื้องต้นของแหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงครามนั้นใช้หลักฐานจากเอกสารต่างๆ มาประมวลเข้าด้วยกัน อาทิ ประวัติศาสตร์ของมหาศिला วีระวงศ์ (สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สมหมาย เปรมจิต ผู้แปล) เอกสารตำนานและประวัติศาสตร์เมืองต่างๆ ในภาคอีสาน นอกจากนี้ยังมีหลักฐานที่ได้จากการสำรวจทางโบราณคดีในบริเวณจังหวัดสกลนคร และนครพนม ขณะเดียวกันยังได้รับคำแนะนำจากนักวิชาการและท่านผู้รู้ทั้งหลายท่านที่ให้ความรู้สำหรับเป็นแนวทางในการค้นคว้าอีกด้วย ซึ่งผลที่ได้นั้นสามารถแยกกล่าวได้ ๒ ประเด็น

๑. ภูมิหลังของแหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงครามกับความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๐

แนวทางการศึกษาปัญหาในประเด็นนี้พิจารณาจากหลักฐานทางเอกสารประวัติศาสตร์ อาทิ เอกสารประวัติศาสตร์ลาว พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาและประชุมตำนานล้านนาไทย เป็นต้น

เอกสารเหล่านี้จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มบ้านเมืองบริเวณ ๒ ผังแม่น้ำโขงตอนบน นับตั้งแต่ก่อนหน้าพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับการเริ่มต้นของกลุ่มอาณาจักรล้านนากับอาณาจักรล้านช้าง ต่อมาภายหลังจึงเกิดการแบ่งแยกศูนย์รวมอำนาจอย่างชัดเจนโดยมีเมืองเชียงแสนเป็นศูนย์รวมอำนาจฝั่งขวา และเมืองเชียงทอง (หลวงพระบาง) เป็นศูนย์รวมอำนาจทางฝั่งซ้ายจนกระทั่งในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ พระเจ้าฟ้ารุ่งมกษัตริย์ผู้ซึ่งได้ไปเจริญชันษาอยู่ในราชสำนักเขมร ได้กลับเข้ามามีบทบาทต่ออาณาจักรล้านช้าง โดยการสนับสนุนของราชสำนักเขมร พระองค์ทรงครองราชย์ในปี พ.ศ. ๑๘๙๖ (หลังจากกลับมาจากเมืองเขมร ๔ ปี) ในช่วงรัชสมัยของพระองค์นี้เองที่ได้แผ่ขยายพระราชอำนาจ เข้ามาครอบคลุมในบริเวณภาคอีสานตอนบน โดยเฉพาะลุ่มแม่น้ำสงคราม ดังปรากฏชื่อในเอกสาร เข้ามาครอบคลุมในบริเวณภาคอีสานตอนบน โดยเฉพาะลุ่มแม่น้ำสงคราม ดังปรากฏชื่อในเอกสาร อาทิ เมืองกะบอง (สันนิษฐานว่าคือเมืองธาตุพนม) เมืองแก (สันนิษฐานว่าคือเมืองหนึ่งในเขตจังหวัดสกลนคร) เมืองปากกบ

(สันนิษฐานเป็นเมืองหนึ่งในจังหวัดอุบลฯ) เมืองปากห้วยหลวง (สันนิษฐานว่าเป็นเมืองในเขตบ้านห้วยหลวง อ.โพนพิสัย จ.หนองคาย) เป็นต้น ขณะเดียวกันยังได้ทำสงครามกับเมืองเชียงแสน ในรัชสมัยของพระเจ้าผดุง (ทรงครองราชย์ในช่วง พ.ศ. ๑๘๗๔-๑๘๘๘) โดยทางเมืองเชียงแสนยอมอ่อนน้อมและส่งราชบรรณาการให้ พระราชอำนาจของพระองค์จึงแพร่ขยายเข้ามา (เอกสารประวัติศาสตร์ลาวระบุว่าพระองค์ใช้เวลาอยู่ในบริเวณนี้ถึง ๕ ปี) และยังสามารถดักจับผู้คนส่วนหนึ่งลงมายังเมืองเชียงทอง (หลวงพระบาง) ภายหลังจากนั้น พระองค์จึงได้ กลับมายึดเมืองเวียงจันทน์และกวาดต้อนผู้คนจำนวนหนึ่งมาไว้ยังเมืองหนองหานน้อย หนองหานหลวง และภูพานแก้วพานพร้าว เหตุการณ์สำคัญอีกครั้งหนึ่งในรัชสมัยของพระองค์ คือในปี พ.ศ. ๑๙๐๒ พระองค์ได้ไปอัญเชิญพระพุทธรูปมาจากเมืองเขมรเพื่อมาประดิษฐานในพระราชอาณาจักรของพระองค์โดยในครั้งนั้นได้มีการอัญเชิญพระบาง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปฏิมาโลหะเข้ามาพร้อมกับพระไตรปิฎก ตลอดจนบรรดาช่างฝีมือต่างๆ เช่นช่างหล่อพระพุทธรูป ช่างเหล็ก ช่างทองพร้อมทั้งชาวเขมรจำนวนหนึ่ง

ช่วงระยะเวลาที่สำคัญอีกระยะหนึ่งคือในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ในรัชสมัยของสมเด็จพระโพธิสารราชเจ้า หลักฐานทางเอกสารได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านช้างในรัชสมัยของพระองค์กับอาณาจักรล้านนา ในรัชสมัยของพญาเมืองแก้ว โดยเฉพาะในเรื่องของพุทธศาสนาที่มีการอัญเชิญพระไตรปิฎกมาจากเมืองล้านนาในปี พ.ศ. ๒๐๖๓ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติกับเมืองเชียงใหม่ ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเกษเกล้า (พ.ศ. ๒๐๖๔-๒๐๘๑) ภายหลังจากพระเกษเกล้าทรงสิ้นพระชนม์ทางราชสำนักเมืองใหม่จึงได้ทูลเชิญ สมเด็จพระเชษฐาธิราชไปครองเมืองเชียงใหม่ เป็นเวลา ๒ ปี

จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของอาณาจักรทั้งสองอาจจะสามารถสร้างภาพของภูมิหลัง แหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงคราม โดยสรุปได้ ๒ กรณี

๑. ในช่วงเวลาก่อนหน้าพุทธศตวรรษที่ ๑๘ การเคลื่อนไหวของผู้คนในบริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขงตอนนั้น ได้มีมาอยู่ตลอด เพราะฉะนั้นการแลกเปลี่ยนกันทางวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตจึงเกิดขึ้น จนกระทั่งเกิดสงครามและการแบ่งแยกศูนย์กลางอำนาจเป็น ๒ ฝ่าย คือ กลุ่มเมืองเชียงทอง และกลุ่มเมืองเชียงแสน

๒. ในรัชสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้ม ราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ พระองค์ได้แผ่ขยายพระราชอำนาจ เข้าครอบคลุมในบริเวณต่างๆ โดยเฉพาะในบริเวณลุ่มแม่น้ำสงคราม และเมืองเชียงแสน ซึ่งครั้งนั้นเมืองเชียงแสนได้ยอมอ่อนน้อมและถวายเครื่องราชบรรณาการให้กับเมืองเชียงทอง เหตุการณ์ในครั้งนี้สัมพันธ์กับช่วงระยะเวลาที่เตาสันกำแพงได้เริ่มมีการผลิตเครื่องเคลือบขึ้นซึ่งจากการกำหนดอายุของนักวิชาการได้ประมาณไว้ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐ เพราะฉะนั้นในระยะนี้เองที่สันนิษฐานได้ว่า ผลจากการติดต่อสัมพันธ์ของคนที่เกิดขึ้นน่าจะทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคนิค และวิธีการในการทำภาชนะดินเผา บางส่วนของกลุ่มเตาสันกำแพงเข้ามาสู่บริเวณลุ่มแม่น้ำสงคราม อีกระยะหนึ่งในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ความสัมพันธ์ของทั้ง ๒ อาณาจักรยิ่งแน่นแฟ้นมากขึ้นดังที่กล่าวไปด้วยคือในรัชสมัยของสมเด็จพระโพธิสารราช และสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐา ระยะนี้เองที่น่าจะเป็นไปได้ว่า แหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงคราม คงมีการติดต่อสัมพันธ์กับแหล่งเตาในบริเวณหัวเมืองล้านนามากยิ่งขึ้น และน่าจะเป็นช่วงเวลาที่แหล่งเตาในบริเวณลุ่มแม่น้ำสงคราม มีความเจริญสูงสุด ขณะเดียวกันข้อสังเกตประการหนึ่งที่ไม่ควรมองข้าม คือ ในขณะที่บริเวณลุ่มแม่น้ำ

น้ำสงครามมีแหล่งผลิตภาชนะดินเผาขนาดใหญ่เกิดขึ้น ในบริเวณเมืองเชียงทอง (หลวงพระบาง) เองอาจจะมีหลักฐานของการผลิตภาชนะดินเผาในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นด้วย ทั้งนี้หากลองพิจารณาจากสภาพภูมิประเทศและเส้นทางการติดต่อระหว่างกลุ่มหัวเมืองล้านนา กับเมืองเชียงทอง(หลวงพระบาง) แล้วเมืองเชียงทองน่าจะมีเส้นทางการติดต่อค้าขายที่ค่อนข้างสั้นและสะดวกกว่าในบริเวณลุ่มแม่น้ำสงคราม (นอกจากนี้ยังมีผู้ที่เคยพบภาชนะดินเผาแบบเดียวกับลุ่มแม่น้ำสงครามในเมืองหลวงพระบางอีกด้วย)

๒. ภูมิหลังของแหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงครามกับร่องรอยทางโบราณคดีบริเวณชุมชน เมืองหนองหานหลวงในพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘

การศึกษาในกรณีนี้ใช้หลักฐานทางโบราณคดีตำนานอุรังคธาตุ และประวัติศาสตร์อีสาน รวมทั้งเอกสารอื่นเป็นแนวทางในการศึกษา

ผลจากการค้นคว้าเรื่องราวในตำนานอุรังคธาตุของนักวิชาการหลายๆ ท่าน ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องราวในตำนานกับสถานที่ต่างๆ ที่ได้กล่าวถึงรวมทั้งความเคลื่อนไหวของชุมชนต่างๆ ในภาคอีสานตอนบน โดยเฉพาะบ้านเมืองและแคว้นแคว้นที่ล้วนมีหลักฐานอันสอดคล้องกับสถานที่ๆ ตำนานเอ่ยถึง เช่น เมืองศรีโคตรบูรณ์ เมืองหนองหานหลวง เมืองหนองหานน้อย และเมืองอื่นๆ บ้านเมืองเหล่านี้เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นในระยะแรก และระยะเดียวกับที่มีการก่อสร้างองค์พระธาตุพนมหากกลับมาพิจารณาจากหลักฐานทางโบราณคดี ก็จะพบว่าความสัมพันธ์ของชุมชนที่เกิดขึ้นในระยะแรกกับเรื่องราวในตำนานนั้น จะเป็นชุมชนในพุทธศาสนา หลักฐานสำคัญในระยะนี้ คือ วัฒนธรรมการปักเสมาหินทรายซึ่งเริ่มมีขึ้นเมื่อชุมชนเหล่านี้ยอมรับในพุทธศาสนาที่แพร่เข้ามาจากดินแดนในลุ่มแม่น้ำชี เช่น ในเขตอำเภอนองหาน อำเภอกุมภวาปี จังหวัด

อุดรธานี อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอพรรณานิคม อำเภอเมือง อำเภอเต่างอย ในจังหวัดสกลนคร ตลอดจนในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม สิ่งซึ่งน่าจะเป็นข้อสังเกตประการหนึ่งจากการพบหลักฐานของชุมชนที่รับวัฒนธรรมการปักเสมาหินในสมัยทวารวดี ที่พบในลุ่มแม่น้ำสงคราม คือ ในบริเวณจังหวัดสกลนคร โดยเฉพาะรอบๆ หนองหาน ผลจากการสำรวจในเบื้องต้นพบหลักฐานของกลุ่มเสมาหินทราย และโบราณวัตถุในสมัยทวารวดีกระจายอยู่โดยรอบ หลักฐานนี้จะช่วยชี้ให้เห็นถึงชุมชนในระยะแรกของเมืองหนองหานหลวง ที่ถือกำเนิดขึ้นและพัฒนาเป็นบ้านเมืองในสมัยลพบุรีที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องราวในตำนานเมืองหนองหานหลวงและการกำเนิดของพระธาตุเชิงชุมรวมทั้งโบราณสถานในสมัยลพบุรีที่พบอยู่ทั่วไป ต่อมาเมื่ออิทธิพลของวัฒนธรรมเขมรได้แพร่เข้ามาตามลุ่มน้ำแม่น้ำโขงแถบจังหวัดนครพนม สกลนคร ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ หลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมากที่รับรูปแบบของศิลปะเขมรก็ได้มาพบอยู่ในแถบจังหวัดสกลนครเป็นจำนวนมาก อาทิ ปราสาทนารายณ์เจงเวง พระธาตุภูเพ็ก พระธาตุดุม ปราสาทบ้านพันนา ปราสาทบ้านม้า นอกจากนี้ยังมีลักษณะการวางผังเมืองในแผนผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบอย่างน้อย ๒ ชั้น หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเมืองหนองหานหลวง ที่เริ่มขึ้นอย่างน้อยในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๖ (หลักฐานจารึกที่ภูถ้ำพระใต้ระบุดิศราช) ขณะเดียวกันความสำคัญของเมืองหนองหานหลวงในเวลานั้นน่าจะมีลักษณะเป็นหัวเมืองหลักของวัฒนธรรมเขมร ที่แพร่เข้ามาในบริเวณแอ่งสกลนครซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้จะสะท้อนภูมิหลัง ของแหล่งผลิตภาชนะดินเผาในบริเวณลุ่มแม่น้ำสงครามที่อาจจะได้รับอิทธิพลทางด้านเทคนิคและรูปแบบในการทำภาชนะดินเผาบางส่วนมาจากกลุ่มเตาบ้านกรวดในแถบจังหวัด

บุรีรัมย์ ที่เริ่มมีการผลิตขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕ และเจริญสูงสุดในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ โดยได้แพร่เข้ามาพร้อมๆ กับวัฒนธรรมเขมร ดังนั้นจึงอาจจะสันนิษฐาน ในอีกกรณีหนึ่งว่า แหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงครามอาจจะเกิดขึ้นอย่างน้อยในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๗ หลักฐานอีกประการหนึ่งที่จะช่วยยืนยันถึงความเป็นไปได้ ในข้อสันนิษฐานนี้ คือการพบเศษภาชนะดินเผาที่ผลิตจากแหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงคราม ร่วมกับโบราณวัตถุ โบราณสถานในสมัยลพบุรี นอกจากนี้ผลจากการสำรวจของอาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ในบริเวณวัดพระธาตุพนม ยังพบไหเคลือบสีน้ำตาลแบบที่ลพบุรีใช้บรรจุกระดูก และได้สันนิษฐานไว้ว่าไหเคลือบที่พบในลักษณะนี้ถึงแม้จะเป็นแบบลพบุรีก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่ลักษณะไหเขมรแบบที่พบในบริเวณแหล่งเตาบ้านกรวดจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าไหเคลือบที่พบนั้นน่าจะเป็นผลิตภัณฑ์จากแหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงคราม

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับแหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงครามนั้นคือ แหล่งผลิตเกลือโบราณขนาดใหญ่ ที่สำรวจพบในบริเวณอำเภอนาหว้า และอำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม (โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานฯ จังหวัดสกลนคร) โดยแหล่งเกลือโบราณที่พบนี้อยู่ในเขตบ้านท่าเรือและบ้านเม่นใหญ่ (ปัจจุบันในบริเวณนี้ยังมีการผลิตเกลือสินเธาว์อยู่) โดยพบเนินดินขนาดใหญ่สูงประมาณ ๗-๘ เมตร เป็นเนินดินที่เกิดจากการทับถมของภาชนะดินเผา เนื้อหยาบจำนวนมาก และยังพบเนินดินในลักษณะเดียวกันนี้ กระจายอยู่โดยรอบ ๓-๔ เนิน สำหรับบริเวณเนินดินที่เข้าสำรวจนั้นคือ ที่ตั้งของสำนักสงฆ์โพนช้างขาวสันติธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเนิน ที่ยังพบโครงกระดูกมนุษย์ในลักษณะที่ฝังนอนเหยียดยาว พร้อมทั้งมีภาชนะดินเผาวางอยู่ที่ศีรษะ ๑ ใบด้วย (จากการสอบถามพระชัย-

วิชิต อภินันโท สำนักสงฆ์ โพนช้างขาว) ขณะเดียวกันในบริเวณเนินดินแห่งนี้ ยังพบเศษภาชนะดินเผาเคลือบแบบลพบุรี (จากกลุ่มเตาบ้านกรวด) กระจายอยู่ด้วย ถัดไปไม่ไกลนักบริเวณบ้านเม่นใหญ่ห่างออกมาประมาณ ๑ ก.ม. ได้พบหลักฐานภาชนะดินเผา ที่ชาวบ้านได้มาแล้วนำมามอบให้กับทางวัดศรีบุญเรือง เป็นลักษณะของไหเคลือบสีน้ำตาลดำทรงสูง มีรอยตกแต่งบริเวณไหล่ภาชนะด้วยลายขีดรอบๆ แล้วใช้ดินปั้นแปะติดเป็นหูหลอกไว้ ซึ่งหากพิจารณาลักษณะ และรูปแบบของไหเหล่านี้แล้วน่าจะเป็นไหที่ผลิตจากแหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงคราม (ห่างกันไปจากบ้านเม่นใหญ่ไม่มากนัก บริเวณบ้านดงเจ้าจันทร์ ในเขตอำเภอศรีสงคราม ยังพบร่องรอยของเตาเผา ภาชนะดินเผาริมฝั่งแม่น้ำสงคราม จำนวน ๒-๓ เตา และในเขตบ้านศรีวิชัย จำนวน ๔-๕ เตา) รวมทั้งเศษภาชนะดินเผาจำนวนมากที่มีลักษณะเดียวกับบริเวณที่พบในแหล่งเตาบ้านท่าแร่ อำเภออากาศอำนวย) สำหรับแหล่งทำเกลือโบราณบริเวณบ้านท่าเรือ และบ้านเม่นใหญ่นั้น อยู่ห่างลำแม่น้ำสงครามและลำน้ำยมมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ ๑๕ ก.ม. และในฤดูน้ำหลากลำน้ำเหล่านี้จะสามารถเชื่อมต่อถึงกันกับบริเวณแหล่งทำเกลือแห่งนี้ จากการสันนิษฐานในเบื้องต้น แหล่งทำเกลือโบราณแห่งนี้น่าจะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมการทำเกลือขนาดใหญ่ในอดีตของกลุ่มแม่น้ำสงครามที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนในบริเวณเมืองหนองหานหลวงอย่างน้อยในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ และอาจรวมไปถึงการผลิตเกลือเพื่อใช้ในการถนอมอาหาร อย่างเช่น ปลาแร่นั้นจะหมายถึงระบบเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพากับการผลิตภาชนะดินเผาจำนวนมาก สำหรับเป็นเครื่องใช้ในการบรรจุขน้าย สำหรับค้าขาย เพราะฉะนั้นแหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงครามจึงอาจจะช่วยตอบปัญหาเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น อาจจะสามารถสันนิษฐานอายุโดยประมาณจากการศึกษาทั้งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางโบราณคดีของแหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงครามได้ ๒ กรณี

๑. การกำหนดอายุในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๑

๒. การกำหนดอายุในช่วงประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘

ขณะเดียวกันหากพิจารณาจากความเป็นไปได้ ของข้อสรุปทั้ง ๒ กรณี โดยประมวลเหตุการณ์จากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

เข้าด้วยกัน ก็น่าจะสันนิษฐานได้ว่าแหล่งเตาลุ่มแม่น้ำสงคราม อาจจะมีการผลิตในระยะแรกประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ โดยได้รับเทคนิคและรูปแบบอย่างมาจากกลุ่มเตาบ้านกรวดในจังหวัดบุรีรัมย์ จากนั้นมาในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐ การติดต่อกันระหว่างกลุ่มอาณาจักรล้านช้างกับกลุ่มอาณาจักรล้านนา เช่น กลุ่มเตาสันกำแพง เข้ามายังแหล่งผลิต ภาชนะดินเผาในลุ่มแม่น้ำสงครามระลอกที่ ๒ ทำให้เกิดการปรับปรุงรูปแบบและเทคนิคในการผลิต ที่เป็นแบบของตนเองขึ้นมาจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะตัว ในที่สุด

หอขีรวุธ

อ่านต่อจากหน้า ๒๒

ได้ประชุมพร้อมกับมีมติให้จัดสร้างตึกบัญชาการโรงเรียนด้วย สถาปัตยกรรมไทยในที่ดินพระคลังข้าง โดยพระองค์ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาวางศิลาฤกษ์ครั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ พระองค์ทรงมีพระราชดำริเห็นสมควรขยายการศึกษาไม่เฉพาะผู้ที่เข้าเรียนรับราชการเท่านั้น หากผู้ใดประสงค์จะศึกษาวิชาชั้นสูงก็ให้เข้าเล่าเรียนทั่วกัน จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศ พระราชทานนามว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ห้องที่ ๑๑ ทดลองประชาธิปไตย

การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทดลองการปฏิบัติตามแนวทางประชาธิปไตยโดยทรงนำวิธีการประชาธิปไตยแบบรัฐสภาอังกฤษมาใช้โดยทรงสร้างเรือนแถวให้มหาดเล็กอยู่ห้องละ ๒ คน สมมติเป็นหมู่บ้านเรียกว่าเมืองผึ่ง ทดลองการ

ปกครองด้วยตนเองในรูปเทศบาลและทรงสร้างเมือง "ดุสิตธานี" ขึ้นในที่สุด

ห้องที่ ๑๒ ทรงนำไทยให้รุ่งเรือง

ด้วยพระราชปณิธานที่ได้พระราชทานแก่พระราชอนุชาเมื่อครั้งต้นรัชกาลตลอดช่วงระยะเวลา ๑๕ ปี แห่งรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงทุ่มเทพระปรีชาสามารถอย่างเต็มพระกำลังที่จะทรงนำรัฐนาวาไทยแล่นตัดฝ่าแนวคลื่นแห่งปัญหาแล้วลูกเล่าที่ถาโถมเข้ามากระทบ เพื่อให้รัฐนาวานี้ไปถึงจุดหมายที่ทรงวาดหวังไว้ในพระราชดำริ สิ่งสำคัญที่พระองค์ทรงริเริ่มและยังยืนยันคงสืบมาจนทุกวันนี้ คือ การพระราชทานนามสกุลให้แก่ประชาชนคนไทย และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประดิษฐานไถ่ทรงตั้งขึ้นเป็นธงชาติไทยใช้แทนธงช้างเดิม แม้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จสู่สวรรคาลัยมากกว่าครึ่งศตวรรษแล้วก็ตาม แต่พระราชกรณียกิจก็ได้ทรงบำเพ็ญไว้นั้นยังคงส่งผลอันมหาศาลมายังลูกหลานไทยในปัจจุบันทั้งในสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรม คนไทยทุกคนจึงควรรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ไว้อย่างมิรู้คลายตราบนิรันดร์กาล

หออชีวราฐานุสรณ์และพระบรมราชะประทรรศนีย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตามเสด็จสู่พระบรมราชะประทรรศนีย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงเปิดพระบรมราชะประทรรศนีย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ หออชีวราฐานุสรณ์ ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ ถนนสามเสน เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๓๗ เวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักถนนทพรี เสด็จถึงหออชีวราฐานุสรณ์ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ ถนนสามเสน โดยมีรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายสัมพันธ์ ทองสมัคร) ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (นายโกวิท วรพิพัฒน์) อธิบดีกรมศิลปากร (นายสมคิด โชติกวณิชญ์) คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ฯ และข้าราชการเฝ้าฯ รับเสด็จ

หลังจากนั้นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จขึ้นสู่หออชีวราฐานุสรณ์ทาง “ห้องอัศวพาหุ” เพื่อทรงวางพวงมาลัยกราบราชสักการะพระบรมรูป รัชกาลที่ ๖ หลังจากนั้นพระบรมโอรสาธิราชฯ เสด็จไปยัง “ห้องศรีอยุธยา” เพื่อทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัย ทรงศีลพร้อมทั้งทรงทอดผ้าไตรแด่พระสงฆ์ จำนวน ๑๐ รูป อันได้แก่ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช พระบรมสิริสารเวที พระเทพกวี พระราชสุนต์มณี พระมหานายก จากวัดบวรนิเวศวิหารและพระราชเมธีพระเมธีกิตติโยดม พระปิฎกโกศล พระเมธีธรรมอาจารย์ พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธรรมาจารย์ จากวัดมหาธาตุ หลังจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารทรงทอดผ้าไตร ๑๐ ไตรแล้วพระองค์ เสด็จขึ้นสู่บริเวณชั้นที่ ๓ ทางหน้าของพระบรมราชะประทรรศนีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยมีสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ

เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี เสด็จขึ้นไปรอรับเสด็จเพื่อทรงพระสุหร่าย ทรงเจิมพระบรมราชะประพัสสนีย หลังจากนั้นก็เสด็จทอดพระเนตรพระบรมราชะประพัสสนีย โดยทรงทอดพระเนตรประมาณ ๔๐ นาที ก็เสด็จลงสู่ห้องประตูลาม บริเวณชั้น ๒ เพื่อทรงลงพระนามาภิไธยในสมุดเยี่ยม แล้วพระองค์ก็เสด็จประทับรถยนต์พระที่นั่งกลับพระตำหนักนันทบุรี

ความเป็นมา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๖ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ที่ทรงเปี่ยมด้วยทศพิธราชธรรม โดยมีพระราชอัธยาศัยอันสุขุมลุ่มลึก ประกอบกับผลที่ทรงได้รับจากการศึกษา และประสบการณ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการที่ทรงเข้าใจวิถีแห่งความเป็นไทย พระราชนิพนธ์กิจหลายประการได้ดำเนินไปในลักษณะการวางรากฐาน การปลูกฝังและการเผยแพร่คุณลักษณะแห่งโดยที่เป็นนามธรรมไปพร้อมๆ กับพระราชกรณียกิจที่เป็นรูปธรรม จนพลกนิกรถวายพระสมัญญานามว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า”

พ.ศ. ๒๔๙๕ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติที่เรียกว่า UNESCO ตกลงในหลักการให้ประเทศสมาชิกได้ฉลองความเป็นปราชญ์ของบุคคลในทางการศึกษาวิทยาศาสตร์หรือวัฒนธรรม ทุกร้อยปีของวันเกิดบุคคลนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นชาติใด ภาษาใดหรือถือศาสนาใด โดยให้ประเทศสมาชิกส่งชื่อบุคคลในชาติตนที่สมควรได้รับการยกย่องไปยังองค์การเพื่อประกาศเป็นบุคคลสำคัญของโลกและร่วมกันเฉลิมฉลอง ซึ่งประเทศไทยได้ส่งพระบรมนามาภิไธยพระนามและนามอาทิเช่น

๑. พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 ๒. สุนทรวุฒิ
 ๓. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
 ๔. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
 ๕. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- ครั้งใกล้วาระวันพระบรมราชสมภพ ครบ ๑๐๐ ปี ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้มีหนังสือกราบเรียนนายกรัฐมนตรี เสนอให้รัฐบาลจัดงานฉลองวันพระบรมราชสมภพครบ ๑๐๐ ปี แต่ยังมีทันได้ดำเนินการก็มีเหตุการณ์ยุบสภา จนกระทั่งวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๑๙ คณะรัฐมนตรีชุดนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี จึงมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการฉลองวันพระบรมราชสมภพครบ ๘ รอบ ของ ๑๐๐ ปี ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยกำหนดให้สร้างหอขั้วราชานุสรณ์ขึ้นเป็นถาวรวัตถุเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอนุสรณ์สถานสำหรับเก็บรักษา รวบรวม ให้บริการศึกษาค้นคว้า หนังสือ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ-

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมทั้งผลงานวิเคราะห์วิจารณ์ต่าง ๆ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ตลอดจนเผยแพร่พระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศและประชาชนชาวไทยในรูปแบบพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

กรมศิลปากรจึงได้ออกแบบหอวิชาฐานุสรณ์เป็นอาคารทรงไทย ๓ ชั้น ได้แก่ ชั้นแรก จะประกอบไปด้วย

ห้องอัฐวาท สำหรับจัดนิทรรศการและประดิษฐานพระบรมรูปหุ่นขี้ผึ้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฉลองพระองค์ชุดพิชัยสงคราม

ห้องหัวใจนักรบ เป็นห้องจำหน่ายหนังสือพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และบทประพันธ์ของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

ห้องวิชาวาทพระสมุด เป็นห้องสำหรับกองบรรณาธิการหนังสือและวารสาร ซึ่งออกโดยมูลนิธิ ร.๖

ห้องศรีอยุธยา จัดเป็นห้องประชุมเอนกประสงค์สำหรับการแสดงปาฐกถา อภิปรายประชุม และแสดงละคร

ห้องพระนล เป็นห้องรับรอง ปัจจุบันเป็นสถานที่ทำงานของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

ห้องตามใจท่าน สำหรับรับฝากของ เช่น กระเป๋า หรือหนังสือซึ่งห้องสมุด ชั้น ๒ ห้ามนำเข้า

ชั้นที่ ๒ ประกอบด้วย

ห้องรามจิตติ จัดเป็นห้องสมุดให้บริการหนังสือพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและผลงานวิเคราะห์วิจารณ์ต่าง ๆ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ หรือที่เกี่ยวข้อง

ในห้องสมุดรามจิตติจะแบ่งห้องสำหรับค้นคว้าออกเป็น ๖ ห้อง โดยใช้ชื่อนางเอกในบทละครพระราชนิพนธ์ของพระองค์เป็นชื่อประจำห้อง เช่น ห้องทมยันตีและห้องปริยทรรคิกา เป็นต้น แต่ละห้องจะมีโทรทัศน์วงจรปิด ซึ่งผู้สนใจจะขอ

ชมละครพระราชนิพนธ์ที่เคยจัดแสดงได้จากบัญชีละครซึ่งมีไว้ประจำห้องต่าง ๆ สำหรับชั้น ๒ ยังมีห้องที่น่าสนใจอีก คือ

ห้องปรศุราม ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมรูปหุ่นขี้ผึ้งของรัชกาลที่ ๖ ทรงเครื่องเหมือนจริงรวม ๒ องค์ คือ

องค์ที่หนึ่ง ทรงเครื่องปกติจอมพลผู้บังคับการพิเศษ กรมทหารราบที่ ๑๔ จังหวัดราชบุรี ในพระอิริยาบถขณะทรงพระราชนิพนธ์ “โคลงสยามานุสสติ” อีกองค์หนึ่งทรงเครื่องเต็มยศนายพลเอก กองทัพบกอังกฤษ ทรงประดับสายสพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “ราชวิคตอเรียชั้นที่ ๑” ซึ่งเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดของอังกฤษ

ห้องพระเกียรติยศ เป็นห้องพิพิธภัณฑสถานซึ่งจัดแสดงพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมทั้งเหรียญกษาปณ์และเหรียญที่ระลึกในวาระต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับรัชกาลที่ ๖

ห้องพระเกียรติยศ เป็นสำนักงานส่วนราชการ

ห้องพระบรมศพ เป็นห้องประชุมชั้นบนต่อเนื่องกับห้องศรีอยุธยาซึ่งเป็นห้องประชุมชั้นล่าง

ห้องพระราม-พระลักษณ เป็นห้องประชุมขนาดเล็ก จุคนได้ประมาณ ๓๐-๔๐ คน

ชั้น ๓ จะเป็นพระบรมราชปะถรรคณียพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสร้างขึ้นเนื่องจากพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อประเทศไทยนั้นมากพันเกินกว่าจะพรรณาได้ครบถ้วน มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์เห็นสมควรเผยแพร่พระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศและประชาชนชาวไทยจึงได้จัดสร้างพระ-

บรมราชูปถัมภ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แสดงพระบรมรูปหุ่นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระราชพิธีอภิเษกสมรสประกอบพระราชกรณียกิจและแสดงกลุ่มพระมหาปราสาทของพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวในดุสิตธานี รวม ๑๒ ห้อง มีดังนี้

ห้องที่ ๑ เสวยราชสมบัติ

สยามประเทศของเรามีราชประเพณีที่ถือปฏิบัติมาแต่โบราณสมัยว่า พระมหากษัตริย์ซึ่งเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติจะต้องทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกก่อนจึงจะเป็นพระราชอาชิตีโดยสมบูรณ์ เมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ได้ทรงรับรัชทายาทเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบสนององค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ พระองค์ที่ ๖ แห่งบรมราชจักรีวงศ์มาแต่ ณ วันอาทิตย์ที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเฉลิมพระราชมณเฑียรตามขัตติยโบราณประเพณี เมื่อประดิษฐานความเป็นพระราชอาชิตีโดยสมบูรณ์ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๓ หากแต่จัดการแห่เสด็จเลียบพระนครไว้ก่อนเพราะยังอยู่ระหว่างประดิษฐานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ แต่หลังจากการถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช ได้เริ่มขึ้นในวันพุธที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๔ โดยมีเจ้านายและอัครราชทูตผู้แทนพระองค์ พระราชอาชิตีและผู้แทนประธานาธิบดี จากนานาประเทศเสด็จและเดินทางมาร่วมงานถึง ๑๔ ประเทศ ซึ่งในงานพระราชพิธีนั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างธงรูปสี่เหลี่ยมมีรูปกระบี่สีขาวบนพื้นสีแดงและธงมีรูปครุฑสีแดงบนพื้นเหลือง พระราชทานนามว่าธงกระบี่และธงพระครุฑพาว์ ซึ่งงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชครั้งนี้ ได้เสร็จสิ้นลงเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม

พ.ศ. ๒๔๕๔

ห้องที่ ๒ ทัดเทียมประเทศอารยะ

โดยจะมีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องแบบปกติ พลเอกพิเศษ กรมทหารราบเบาเดอรัม กองทัพบกอังกฤษ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้เกิดสงครามและขยายบริเวณการสู้รบออกไปจนกลายเป็น มหายุทธสงครามโลกครั้งที่หนึ่งขึ้นสำหรับประเทศสยาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศว่าประเทศสยามเป็นกลางในมหายุทธสงครามครั้งนี้ แต่ในฐานะที่ทรงเป็นนายทหารเก่าแห่งกรมทหารราบเบาเดอรัม พระองค์ได้ทรงกรุณาพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน ๑,๐๐๐ ปอนด์ แก่หญิงหม้ายและเด็กกำพร้าของทหารในกรมทหารราบเบาเดอรัมที่เสียชีวิตในสงครามทำให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ ๕ ทรงซาบซึ้งในพระราชหฤทัยเป็นอย่างมาก จึงได้อัญเชิญให้ทรงดำรงพระยศเป็นนายพลเอกพิเศษแห่งกองทัพบกอังกฤษ และในวันรุ่งขึ้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ถวายพระยศนายพลเอกพิเศษแห่งกองทัพบกสยามแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ ๕ เป็นการตอบแทน ซึ่งเป็นการทำให้พระราชไมตรีระหว่างพระมหากษัตริย์ไทยกับพระเจ้ากรุงอังกฤษกระชับมั่นคงขึ้น และยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นประจักษ์ชัดว่ามหาประเทศได้ให้การยอมรับว่าประเทศสยามมีศักดิ์เสมอด้วยประเทศอารยะทั้งปวง

ห้องที่ ๓ นำชัยชนะสู่สยาม

โดยจะมีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องปกติจอมพลจอมทัพสยาม ทรงผูกประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีที่ยอดธงไชยเฉลิมพล กองทหารบกถยนต์ ซึ่งได้อำสาไปในการพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป ณ พลับพลาพิธีท้องสนามหลวง ในวันที่เดินทางกลับมาถึงประเทศไทยเมื่อ

วันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๒ หลังจาก สงครามโลกสิ้นสุดลงด้วยชนะของฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งกองทหารไทยเป็นชาติเดียวในเอเชียที่ได้รับ เกียรติให้เข้าร่วมสวนสนามฉลองชัยชนะด้วย เนื่องจากเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระบรมราชโองการประกาศสงครามกับ เยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี ด้วยทรงเล็งเห็น ประโยชน์ที่จะบังเกิดแก่ประเทศและเพื่อความ เทียบธรรมของโลกเป็นส่วนรวมโดยหลังจากกอง ทหารรยนต์เดินทางกลับกรุงเทพมหานคร พระ- องค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่อง ราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีแก่ธงไชย เฉลิมพล โดยทรงผูกประดับดวงตราที่ยอดธงไชย เฉลิมพลด้วยพระองค์เอง

ห้องที่ ๔ ความเป็นไทยรำลึก

พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว ทรงชุดคันเตาทุเรียงที่เมืองสวรรคโลก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใฝ่ พระราชหฤทัยศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่างๆ ทาง ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ครั้งพระองค์เสด็จ พระราชดำเนินประพาสเมืองกำแพงเพชร สุโขทัย สวรรคโลก อุดรดิตถ์และพิษณุโลก ที่เมืองสวรรค-

โลกได้ทอดพระเนตรเตาทุเรียง ซึ่งเป็นเตาเผา เครื่องถ้วยชามสังคโลก ครั้งเสด็จเถลิงถวัลยราช- สมบัติ พระองค์ทรงจัดตั้งกองโบราณคดีขึ้นเป็น หน่วยงานหนึ่งของหอสมุดสำหรับพระนครและ ทรงปลูกเร้าความภาคภูมิใจในความเป็นไทยของ คนในชาติด้วยการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของไทยตลอดรัชกาล

ห้องที่ ๕ ช่อมู่ศึกศัตรู

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัวไม่อาจทรงไว้ว่างพระราชหฤทัยในความ มั่นคงปลอดภัยของประเทศไทยได้ พระองค์จึง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนากองเสือป่า ขึ้น เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นกองอาสาสมัครสำหรับฝึกหัดบุคคลพลเรือน ให้มีความรู้ความสามารถอย่างทหารโดยในส่วน ของการฝึกหัดสั่งสอน พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ แบบเรียนของเสือป่าขึ้น และยังทรงพระกรุณา ฝึกหัดและอบรมเสือป่าด้วยพระองค์เอง ทั้งทาง ทฤษฎีและทรงนำออกฝึกภาคปฏิบัติ โดยพระองค์ จะทรงพระราชดำเนินไปประทับ ณ เติ่นท์สนาม หรือแม้แต่แก้อื้อผ้าใบเพื่อทอดพระเนตรการฝึก ช่อมู่และพระราชทานคำแนะนำในเชิงยุทธศาสตร์ แก่ผู้เข้าร่วมประลองยุทธ์ไม่ว่าการประลองยุทธ์จะ

เสร็จดีคืนเพียงใดก็ตาม

ห้องที่ ๖ ให้สู้และอดทน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชวิจารณ์ญาณรอบคอบเกี่ยวกับการฝึกคนในการใช้อาวุธและยุทธวิธีในสงคราม พระองค์ยังทรงมีพระราชประสงค์จะฝึกให้มีความอดทนทั้งด้านจิตใจและร่างกาย ให้สามารถช่วยตนเองและแก้ไขอุปสรรคทั้งหลายได้ทุกโอกาสด้วย โดยพระองค์ทรงจัดให้มีการเดินทางไกล รอนแรมไปตามทุ่งนาป่าเขาลำเนาไพร ซึ่งในการเดินทางครั้งนี้ พระองค์ทรงเป็นผู้ควบคุมดูแลด้วยพระองค์เองอย่างใกล้ชิด

ห้องที่ ๗ อบรมคนแต่เยาว์วัย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญเรื่องความประพฤติของคนในชาติเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งบุคคลที่ทรงเอาพระทัยใส่อบรมสั่งสอนเป็นพิเศษ ได้แก่ เยาวชนของชาติ พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนา กิจกรรมลูกเสือขึ้น เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ โดยกองลูกเสือกองแรกจัดตั้งขึ้นที่ โรงเรียนมหาดเล็กหลวง เป็นกองลูกเสือในพระองค์ เรียกว่า กองลูกเสือกรุงเทพ ที่ ๑ โรงเรียนมหาดเล็กหลวง

ห้องที่ ๘ ปลูกฝังนิสัยโดยการสอน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพุทธศาสนิกชนที่มีพระราชศรัทธาเลื่อมใสในพระบรมพุทธานุภาพเป็นอย่างยิ่ง พระองค์จึงโปรดสถาปนาพระธรรมเทศนาอยู่เป็นนิจ และทรงนำประโยชน์ยิ่งจากพระธรรมคำสอนในพระพุทธานุภาพมาพระราชทานแก่พลสกนิกรของพระองค์ ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนได้เห็นประโยชน์ของการดำรงตนอยู่ในธรรม ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงเชื่อมั่นว่าความเจริญหรือพินาศของชาติขึ้นอยู่กับคุณธรรมของคนในชาติเป็นสำคัญ

ซึ่งพระองค์เคยแสดงพระบรมราชานุศาสน์ครั้งสำคัญ ใน พ.ศ. ๒๔๖๑ ในเรื่อง “คุณานุคุณ” พระราชทานข้าราชการบริพาร ณ ค่ายหลวงหาดสำราญ จังหวัดเพชรบุรี เนื่องในวันวิสาขบูชา

ห้องที่ ๙ ให้ละครช่วยอบรม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชอัธยาศัยโปรดงานศิลปะ โดยเฉพาะศิลปะการละคร ด้วยเล็งเห็นประโยชน์ของการละครว่า นอกจากจะเป็นเครื่องบันเทิงใจแก่ผู้ชมแล้วยังสามารถใช้เป็นเครื่องมืออบรมสั่งสอน พระองค์จึงทรงพระราชนิพนธ์บทละครขึ้นในบางคราวก็ทรงเป็นผู้กำกับการแสดงและทรงแสดงละครด้วยพระองค์เองด้วย เช่น ทรงแสดงเป็นนายมันปิ่นยาวขาวป่าในละครพระราชนิพนธ์เรื่องพระร่วง ซึ่งมีคุณค่าในการอบรมให้รักชาติ เป็นต้น

ห้องที่ ๑๐ เกิดอุดมศึกษา

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ พระองค์ก็ทรงเริ่มประกอบพระราชกรณียกิจทางการศึกษา โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวงขึ้นแทนการสร้างวัดประจำรัชกาล ซึ่งต่อมาก็ได้มีการขยายการเรียนให้กว้างขวางขึ้นโดยสภากรรมการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน

อ่านต่อหน้า ๑๖

มุดันดว่า

ศรีภัทรา หอมชื่น

มุดันดว่าฉบับนี้ เสนอหนังสือที่น่าสนใจ และหาอ่านได้ตามหอสมุดแห่งชาติทั่วไป ซึ่งยังมีข้อมูลที่น่าสนใจอีกมาก สามารถติดตามได้จาก สารกรมศิลปฉบับต่อไป

ทับหลังในประเทศไทย

เรื่องราวเกี่ยวกับทับหลังในประเทศไทยที่ ได้รับรวมไว้โดยละเอียด พร้อมทั้งภาพทับหลัง ชื่อนามของแต่ละยุคสมัย เป็นศิลปะอันประณีตที่มี ลวดลายและเรื่องราวอันน่าพิศวง ตื่นตา ตื่นใจ ทับหลังนั้นเป็นชิ้นสลักเสลาลวดลายงดงามวิจิตร หนังสือเล่มนี้มีภาคภาษาอังกฤษประกอบ ค้นคว้า ได้ที่หอสมุดแห่งชาติทั่วไป

พิพิธภัณฑวัฒนธรรมพื้นบ้าน

หนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องราวของเครื่องมือ เครื่องใช้พื้นบ้าน ซึ่งมีความหมายและความจำเป็น ต่อการดำรงชีวิตของคนไทยในท้องถิ่นต่างๆ บ่อยครั้งที่เรื่องราวเหล่านี้ถูกมองข้ามไปด้วยค่านิยม ของวัฒนธรรมเมืองที่มีอิทธิพลเข้ามาแทนที่ หนังสือเล่มนี้ถือเป็นการชักจูงให้เกิดความสนใจ ต่อความเป็นอยู่พื้นๆ และด้วยความหวังว่าจะมี พิพิธภัณฑวัฒนธรรมพื้นบ้านเกิดขึ้น เพื่อเป็น ตัวแทนของสิ่งที่จะสลายไปในวันหนึ่งวันใด ข้างหน้า

ยุทธวิธีเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์

รวีวรรณ เสวตมาร ได้เสนอความคิดต่างๆ ที่จะทำให้เข้าใจเรื่องคนและยุทธวิธีช่วยเสริมสร้าง

คนให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน นอกจากนี้ยังมี กิจกรรมแบบทดสอบ กรณีศึกษา และประสบการณ์ของผู้บริหาร ผู้อ่านสามารถนำสาระที่ได้ไป ใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดี กับผู้อื่น เพื่อสร้างชีวิตที่มีความสุขในการอยู่ ร่วมกับผู้อื่น

การพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง

เป็นผลงานแปลของ ดร.ปราชญา กล้าผจญ เป็นหนังสืออ่านง่าย มีการลำดับความเป็นขั้นตอน วิเคราะห์ว่าทำไมคนเราจึงขาดความเชื่อมั่นในตนเอง สอนให้รู้จักผ่อนคลายความเครียด กำจัดความ วิตกกังวลออกจากใจให้หมดสิ้น รู้จักเผชิญหน้ากับ สถานการณ์ต่างๆ ในโลกภายนอก ปรับปรุงทักษะ ที่จำเป็นในการเข้าสังคม และร่วมเสริมสร้างความ เชื่อมั่นในตนเอง

สารานุกรมแสนสนุก ของ ชาร์ลี บราวน์ ชุดที่ ๑

ผลงานแปลของนพดล เวชสวัสดิ์ เป็น หนังสือชุดสำหรับเยาวชน มีเนื้อหาที่ให้ความรู้ และข้อสงสัยต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งหมด ๕ เล่ม พร้อมภาพประกอบ มีสาระย่อยๆ เกี่ยวกับอวัยวะต่างๆ และโครงสร้างของร่างกาย ชีวิตมหัศจรรย์ของสัตว์ดีกดำบรรพ์ เรื่องของห้วง อากาศ และเรื่องของชีวิตสัตว์บกและสัตว์น้ำ ค้นคว้าได้ตามหอสมุดแห่งชาติทั่วไป

นิตยสารศิลปากร ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑

กรสวรรค์ มณีवास

เป็นหนังสือขนาด ๘ หน้ายก กระดาษปกอาร์ตอย่างดี กระดาษเนื้อใน กระดาษปอนด์ นิตยสารศิลปากรเป็นนิตยสารทางวิชาการของกรมศิลปากร ได้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่งานทางด้านศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ตลอดจนการส่งเสริมอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

เรื่องเอกประจำฉบับที่ ๑ คือ บันทึกการรับสั่งของสมเด็จพระยา ดำรงราชานุภาพ ประทานแก่ ม.ร.ว. สุนชาติ สวัสดิ์กุล ซึ่งท่านผู้อ่านจะได้ ความรู้อย่างมากมายในด้านประวัติศาสตร์โบราณ ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือโดยสรุปก็คือศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นตอนแรกที่คัดมาลงพิมพ์เท่านั้น ตอนต่อไปยังจะมีนำลงอีก ขอได้โปรดติดตามต่อไป

ส่วนเรื่องอื่นในฉบับก็มีความหลากหลายในสาระความรู้เป็นที่น่าสนใจ ทั้งสิ้น นิตยสารศิลปากรจัดพิมพ์ปีละ ๖ ฉบับ สมัครงานสมาชิกรายปีละ ๑๘๐ บาท (รวมค่าส่งไปรษณีย์ภายในประเทศไทย) และจำหน่ายปลีกในราคาเล่มละ ๓๐ บาท มีจำหน่ายที่ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร หรือส่ง เงินทางธนาคารได้ส่งจ่ายปน. หน้าพระลานโทรสอบถามรายละเอียดได้ที่หมายเลข

๒๒๒๐๙๓๔, ๒๒๔๒๐๕๐

สื่อประชาสัมพันธ์ทางศิลปวัฒนธรรม ๒๕๓๖ กรมศิลปากรรับผิดชอบและประสานงาน

รายการ "สังคีตศิลป์" ทุกวันอาทิตย์

เวลา ๒๑.๐๐-๒๑.๓๐ น.

ทางสถานีวิทยุจุฬาฯ

รายการ "เมืองไทยนี้ดี" ทุกวันศุกร์

เวลา ๑๐.๐๐-๑๐.๓๐ น.

ช่วงปิดภาคเรียน

ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา

(เครือข่าย ๒) ความถี่ ๑.๔๖๗ กิโลเฮิรตซ์

รายการ "จดหมายเหตุกรุงศรี"

ทุกวัน หลังข่าวภาค ๑๙.๓๐ น.

ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง ๗

รายการ "เราคือคนไทย"

ทุกวันจันทร์, อังคาร เวลา ๐๘.๓๐ น.

ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง ๓ อสมท.

รายการ "รอยไทย"

ทุกวันหลังข่าวภาค ๑๙.๓๐ น.

ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี

ช่อง ๙ อสมท.

กรมศิลปากร รายการ "คั่นช่องส่องไทย"

ทุกวันพฤหัสบดี เวลา ๑๕.๓๐-๑๖.๐๐ น.

ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง ๗

นิตยสารศิลปากร

หนังสือเผยแพร่ทางวิชาการของกรมศิลปากร กำหนดออกรายสองเดือน

ราคาจำหน่ายเล่มละ ๓๐ บาท สั่งซื้อได้ที่ ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

กรมศิลปากร กทม. ๑๐๒๐๐

สารกรมศิลปากร

เอกสารประชาสัมพันธ์กรมศิลปากร กำหนดออกเป็นรายเดือน (แจกฟรี)

สำหรับสถาบัน นักศึกษา ห้องสมุด และสื่อมวลชน ติดต่อที่ ฝ่ายเผยแพร่

และประชาสัมพันธ์

ข่าวสารหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารเผยแพร่ข่าวสารของหอสมุดแห่งชาติกำหนดออกเป็นรายสามเดือน

(แจกฟรี) ติดต่อที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี กทม.

พิพิธภัณฑ์สาร

เอกสารเผยแพร่ข้อมูลทางวิชา กิจกรรมของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

และสถาบันในวงการพิพิธภัณฑ์สถาน กำหนดออกเป็นราย ๒ เดือน

(แจกฟรี) ติดต่อที่กองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

ใหม่อีก โดยหัดให้พวกช่างฟ้อน แต่เมื่อเจ้าหญิง บัวทิพย์สิ้นชีวิตลง พวกช่างฟ้อนก็ได้แตกกระจัด- กระจายไปอยู่คนละแห่งกัน ต่อมาครุฑม โชตนา อดีตนายกเทศมนตรีเชียงใหม่ ได้คิดที่จะรักษาการ แสดงชุดนี้ไว้เพื่อให้แพร่หลายต่อไป จึงได้หัดพวก ช่างฟ้อนไว้ เพื่อแสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง และ แสดงในงานปอยหลวงต่างๆ และได้ถ่ายทอดให้กับ นางสมพันธ์ โชตนา เพื่อมาเผยแพร่ให้กับนักเรียนที่ เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ จนเป็นที่รู้จักแพร่ หลาย และเป็นระบำที่สวยงามชุดหนึ่ง

แต่จากคำบอกเล่าของช่างฟ้อนบางท่านในอดีต และยังมีชีวิตอยู่ เล่าให้ทราบเพิ่มเติมว่า เมื่อประดิษฐ์ กระบวนรำ “ระบำขอ” ขึ้นครั้งแรกนั้น พระราชชายาฯ ทรงเรียกว่า “ฟ้อนมูเซอ” คำร้องและทำร้ายาวมาก การแต่งกายในปัจจุบันวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้ ฟื้นฟูชุดระบำขอ (ฟ้อนมูเซอ) ในสมัยพระราชชายาฯ ขึ้นมาใหม่ คือ นุ่งผ้าถุงทำด้วยผ้าท่วนสีต่างๆ เป็นคู่ๆ มีริบบิ้นคาดผม (ดั่งรูปภาพ) ส่วนดนตรีที่ใช้บรรเลง ประกอบการแสดงนั้น สมัยก่อนใช้วงปี่พาทย์ผสมปี่จุ่ม ในปัจจุบันใช้วงดนตรีพื้นเมือง ประกอบด้วย สะล้อ ซอ ซึง แต่ไม่กำหนดตายตัว

ในสมัยที่อาจารย์ประนอม ทองสมบุญ อดีต ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ได้นำระบำขอ (ฟ้อนมูเซอ) มาฟื้นฟูขึ้นใหม่ โดยสร้างเครื่องแต่งกาย

เลียนแบบการแต่งกายของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง มาใช้ สำหรับการแสดง (ดั่งรูปภาพ) ประกอบด้วย:-

๑. เสื้อคอวีสีแดงขลิบดำ
๒. ผ้าถุงลายขวางสีแดงสลับดำ หรือที่ ทางเหนือเรียกว่า ผ้าซิ่นมีเชิง
๓. ต่างหู
๔. สร้อยคำทำด้วยลูกปัด
๕. ดอกไม้ทัดผมเกล้าผมมวยไว้ที่ท้ายทอย
๖. กำไลมือ

ทำนองเพลงที่ใช้บรรเลง

๑. ทำนองซอเย็น
๒. ทำนองโยนก
๓. ทำนองจ้อยเจียงแสน

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบ

๑. สะล้อ
๒. ซึง
๓. ปี่จุ่ม
๔. ระนาดเอก
๕. ระนาดทุ้ม
๖. ฉิ่งวงใหญ่
๗. โหม่ง
๘. กลองแขก
๙. ฉิ่ง
๑๐. กรับ

ระบำขอ

วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

ที่มา

คำว่า “ระบำ” นั้น หมายถึง การแสดงที่เป็นชุดๆ คำนี้ถึงความสวยงามในการรำเป็นส่วนใหญ่ มิได้มุ่งแสดงเป็นเรื่องราว ส่วนคำว่า “ขอ” นั้น เป็นบทร้องที่นิยมเล่นมากในล้านนาไทย หรือเป็นลำนำนักร้องเพลงขอนี้ทางเหนือเรียกว่า “ช่างขอ” คำว่าช่างขอ จะใช้เรียกทั้งชายและหญิง ช่างขอทั้งหลายจะเป็นผู้มีปฏิภาณโวหาร และมีความรู้ในระเบียบประเพณีต่างๆ ตลอดจนเป็นผู้มีความสามารถในทางกวีด้วย เพราะบางครั้งต้องแข่งขันกันใครมีความรู้ความสามารถดีเยี่ยมเป็นผู้ชนะ และได้รับการยกย่องกว่าช่างขอคนอื่นๆ ทำให้อาชีพของตนก้าวหน้ากว่าพวกเดียวกัน

ในทางภาคเหนือของไทยนั้น แต่เดิมนิยมเล่นเพลงขอกันมาก จนกระทั่งต่อมาพระราชชายาเจ้าดารารัศมีมีพระราชประสงค์ที่จะนำเอาเพลงขอพื้นเมือง

มาดัดแปลงและประดิษฐ์ทำรำให้สอดคล้องกับเนื้อเพลงและทำนองเพลงขึ้น แต่ลักษณะของลีลาทำรำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ไม่ใช่ระบำพื้นเมืองทางภาคเหนือ มีการผสมผสานกันระหว่างทำรำของภาคกลาง ใช้ดนตรีพื้นเมืองบรรเลงประกอบการแสดง สำหรับเครื่องแต่งกาย ใช้ทั้งของพื้นเมืองและของชาวเขา ซึ่งนำมาประยุกต์อีกทีหนึ่ง

ระบำชุดนี้ ถือกำเนิดขึ้นโดยพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ทรงให้ครูละครของพระองค์ร่วมกันประดิษฐ์ทำรำขึ้นใช้กับเนื้อเพลงโยนก ขอยิน และจ้อยเจียงแสน ต่อมาพระราชชายา สิ้นพระชนม์ ก็ยังมีผู้เห็นความสำคัญและต้องการรักษาซึ่งศิลปการระบำขอ ทั้งต้องการให้รู้จักเป็นที่แพร่หลายต่อไป คือ เจ้าแก้วนวลรัฐ ในระยะนี้ได้มีการแก้ไขปรับปรุงทำรำโดยหม่อมแสน เชียงใหม่ และครูหลง บุญจุหลง ต่อมาเมื่อเจ้าแก้วนวลรัฐถึงแก่พิราลัย ผู้รับช่วงต่อมาคือ เจ้าหญิงบัวทิพย์ พระธิดาของเจ้าแก้วนวลรัฐ จึงได้เริ่มฝึกหัด